

H. SCHARRELMANN:†

POUK BREZ DOGME.

Šola je skozinskoz dogmatična in sicer ne samo v verouku. Tako je v vsaki stroki. Vedno, kadar stavim vprašanje, predno sem bil vprašan, dam rešitev, predno je bil tu problem, če sem podal spoznanje, ne da bi bil otrok orientiran o vseh potrebnih mnogih posameznostih, ki so potrebne za razumevanje, vedno poučujem dogmatično. V mnogih abstrakcijah in dedukcijah, ki jih mečemo otroku v lice, se najprej kaže dogmatični značaj šole. In ta dogmatičnost, ki prevladuje vse stroke, napravlja otroku šolo tako neprebavljivo.

Otrok je po svojem bistvu splošno induktiven, četudi priznavam, da se prikaže tupatam spet enkrat tudi v otroških letih nagnenje do deduktivnosti in sinteze. Dedukcija pa je dragocena šele tedaj, če se je pridobila na podlagi obširnega in stanovitnega induktivnega znanja. Zato mora biti vedno spet naša naloga, da vzpodbujamo razred k induktivnemu duševnemu delovanju ter zadržujemo kolikor je le količkaj mogoče vprašanja in pridobitve. Za šolo je veliko manjše vrednosti rešitev problemov, kakor pa priprava na rešitev. Konečno je vsaka dedukcija, bodisi na verskem ali svetovnozgodovinskem ali zemljepisnem polju, vedno privatna zadeva učenčeva, in učitelj nima pravzaprav v nobenem slučaju pravice, vsiliti otroku svojega mnenja o kateremkoli vprašanju. Pragtako kakor odklanjamo, da bi vzgajali otroka k gotovemu verskemu mnenju, nimamo pravice, da zahtevamo od njega, da ljubi svojo domovino, da smatra Goetheja za največjega pesnika, Hohenzollerce brez izjeme za ženiye itd. Nele vera je privatna zadeva vsakega posameznika, tudi in pragtako je to splošno spoznanje na bodisi kateremkoli znanstvenem polju.

Učitelj pa ne more in ne sme dati in naj ne dá več, kakor kolikor mogoče bogat material vseh vprašanj svetovnega naziranja (v splošnem pomenu besede!), na podlagi katerega se nauči otrok sam soditi. Kako

† Iz knjige „Erlebte Pädagogik“; gl. „Ocene“!

(Uredništvo.)

sodi konečno o kaki osebi, o kaki stvari ali kakem mnenju, je in ostane, kakor rečeno, otrokova privatna zadeva.

Tako šele pridemo do pouka, ki je res brez vsake dogme, do pouka, ki principiuelno ne uči več splošnih pridobitev kake znanosti. Le tako vzgajamo tudi otroke najprej do res plemenitega in znanstvenega načina mišljenja in opazovanja. Kolikor bolj znanstveno človek misli, toliko previdnejši bo v vseh svojih splošnih sodbah in sklepih. Previden biti v presojanju pa pomeni tukaj prav toliko kakor biti plemenit v svojem mišljenju in čustvovanju. Človek nagiba toliko prej k temu, da obsodi v svojem mišljenju kako zadevo, kolikor manj ve o nji in kolikor manj jo pozna.

Učitelj tudi nima pravice vzgajati h katerimkoli določnim verskim, moralnim, literaričnim, socialnim, zgodovinskim mnenjem. Tega ne sme že zaradi tega ne, ker posega s tem vedno v pravice domače vzgoje. Na polju dedukcije ima edini dom pravico zapeljevanja.

Seveda so tudi stroke, kjer so dedukcije zelo pri rokah, na primer fizika, kemija in matematika. Torej ravno najbolj eksaktni predmeti! In tukaj se sme brez dvoma najprej izgovoriti dedukcije, pa če jih ni našel otrok samostojno, niso vredne strela smodnika.

Skrajno predrzno pa postopa šola vsepovsod tam, kjer vsiljuje otroku mnenje učiteljevo na verskem, moralnem, literarnem, zgodovinskem in socialnem polju.

Ne varajmo se! — Prav lahko je seveda pregovoriti šolski razred, da je bil vpliv Napoleona I. zelo škodljiv na nemško kulturo, pa prav tako lahko je otrokom dokazati, da se je ravno s tem možem prav zelo pospešil razvoj našega (nemškega) naroda.

Ena sodba je kot učna pridobitev prav tako napačna in nesmiselna kakor druga. Saj ne gre zato, če mislijo otroci tako ali tako, ampak da se je vzbudilo v njih zanimanje za napoleonsko dobo, da slišijo o tem času podrobnosti, da si napravijo lahko iz lastne moči sodbo — ko pridejo v leta.

J. ČERNÝ — K. PŘIBIL:

NARODNA PEDAGOGIKA.

(KONEC.)

Pojav duševne kulturnosti s pomočjo jezika, njega izrazi, obliko in stvarno vsebino naj bi se shvatal v svojem psihološkem in filozofskem pomenu s strani učiteljev, in potem bi se res uspešno uporabil v učni praksi. Slog — to je človek. Jezik, literatura — to je znak stopnje narodnega duševnega razvitka. In če je nedvomno, da se moramo

ozirati iz psiholoških in pedagoških vzrokov na narodni duh, potem postane zahteva po izkoriščanju narodne kuževnosti, prostonarodne in umetniške, poezije in proze, v šolski vaji zakon.

Učni jezik kot predmet je torej najugodniša priložnost za intenzivno negovanje narodnega duha, za ohranitev in izkoriščanje njegovih zakladov in krasnih tradicij in za vzgojo dobrih karakternih svojstev. Toda tudi drugi učni predmeti dobro služijo negovanju narodnega duha.

Matematiško učivo more že po izboru snovi ne samo obogatiti znanje in trebiti razum, ampak tudi opozarjati na momente, ki so za život ljudstva posebnega pomena z narodnega stališča, ako se tikajo specialno gospodarstvenih, tehniških, obrtnih in trgovskih podjetij, s katerimi se ljudstvo peča ali s katerimi je spojeno. Tu je važen zlasti narodnogospodarsveni moment pri presojevanju in izračunanju odnošajev poedincev, obitelji in celih skupin, vzajemnih zvez, bogastva in moči. Sprejem, izdatki, štedenje, podjetje in njega posledice, proračuni z ozirom na naše razmere in pogoje, načini gospodarstva in javne podvzetnosti — vse to je snov matematičnega pouka, ki je tesno zvezana z narodnim življenjem. Tudi potom statistike iz raznih momentov narodnega življenja more šola seznanjati učence s pravimi odnošaji v narodu. Če znajo učitelji z narodno-vzgojno tendenco izvajati pri vadbenem materialu, pri nalogah in računih primerne zaključke, potem utegne ta pouk postati zelo koristen in za stremljenja in voljo mladine odločilen. Rubrika rodbinskih, občnih in javnih proračunov, izračunavanje potrebnih in nepotrebnih izdatkov, merstvena in računska priprava za vsako podvzetje katerekoli gospodarske stroke, obrti in trgovine, vse to nuja, če je vzeto iz praktičnega življenja in opremljeno s primerno razlago o potrebi matematičnega preudarka, tudi mnogo narodno-vzgojnih momentov. Velik del našega življenja zahteva istinitih matematičnih računov in merjenja. Pravilna uporaba mere in števila pa gospodarstveno ne krepí samo posameznikov, ampak tudi ves narod. Zanemarjanje mere in števila, proračuna in izmerjenja vodi k gospodarski odvisnosti in slabosti poedincev in naroda. Matematiški karakter žida in Angličana, ki se odlikujeta z gospodarstveno silo, izvira iz njih vzgojne metode. Z ozirom na narodnogospodarske potrebe bi bilo želeli tudi pri nas, da se z uspešno metodo pri pouku računstva in merstva spremeni značaj našega ljudstva.

V zgodovini imamo zelo bogat izvor nagibov k narodni vzgoji. Zgodovina narodovega nastanka in razvitka, njega sociološke diferenciacije, različnosti dela in zajmov, njega politiške in ustavne organizacije, njegove kulture sploh nuja nepregledno množino narodno-vzgojnih momentov. Že krajevna tradicija in zgodovina se mora izkoriščati v to, da

se prebudi čut in zanimanje za prošlost naroda. Zgodovinska snov je vzpodbuda h karakterologiji določenih ljudi, skupin in narodnih dob. Ona nas sili k izvajanju celotnega nazora o značaju naroda in k presojevanju pogojev, v katerih je živel, se razvijal in branil v borbi za obstanek. V zgodovini najdemo motive činov, a iz njih moremo izvajati razmerje med psihiškimi in socialnimi faktorji in med vnanjimi pricinami in činitelji. V čem in kako nam more biti zgodovina učiteljica, spoznamo iz spisov A. Denisa, ki uči pri zasledovanju dogodkov misliti, soditi in iz njih izvajati življenja filozofije. Zgodovina je tudi temelj pouka o sociologiji. Občanski in etiški nauki, politiški in socialni nauki dobivajo prve vzpodbude iz zgodovinske snovi. V bodočnosti se bode za narodno vzgojo gotovo bolj upoštevala ona zgodovinska snov, ki se nanaša na notranje življenje naroda in na njega kulturni razvoj, nego snov, ki navaja dogodke, koji so bili bolj zadeve posameznih vladarjev in osvojevalcev. Da je bolj potrebno in koristno, razlagati z zgodovinskimi dokazi demokratizem in aristokratizem, historijo občanskega osvobojenja in razvitka političnih pravic, ali vzroke verskih pokretov, négo stikati dobrodružne vojne, o tem smo danes popolnoma prepričani. Zgodovina nuja priložnosti k razlagam o ustrojstvu naroda, kakšno je bilo in kakšno bi imelo biti po modernih idejah, in je tudi najsigurniši kriterij za poznavanje narodnega pomena sredi drugih narodov in za poznavanje razvoja narodne zavednosti. Iz zgodovine moremo končno črpati motive za ureditev in upravo javnega narodnega življenja. Narodna zgodovina nuja mnogo takšnih motivov, in nanje mora učitelj posebno paziti. Ko bi imeli zgodovinske učbenike z narodnovzgojno tendenco, bi delo učiteljstva s tem mnogo pridobilo.

Tudi zemljepisje ima mnogo narodnovzgojnih motivov. Fizikalni, topografski in statistiški del slika fiziške odnošaje, naselbine, komunikacije in produkcijo naroda, stanje njegovega gospodarskega in duševnega razvitka, sploh mnoštvo in jakost aplikacije narodnih sil in zmožnosti v raznih slojih in krogih pri raznem poklicu. Narodopisna partija zopet obsega del karakterologije, del sociologije in diferenciacije prebivalstva in slikanje načinov življenja po njej. To pomaga narod spoznati. Zato je treba vedno se ravnati po tendenčnih ozirih: iz pouka črpati kolikor mogoče za poznavanje naroda in iz tega potem izvajati potrebne nauke in migljaje za prakso življenja. Dokler ne bomo vedeli, kako kje živimo, kaj kje izdelujemo, kaj bi mogli še izdelovati, kje nas vabi prednost, bogastvo, izvor moči, dokler se ne bomo natančneje poznali v vseh razmerah in načinih življenja, dokler s primerjevanjem z drugimi narodi ne spoznamo, kar smo in česar sami zmoremo, kako urediti naše zadeve, da v konkurenci zmagamo, dotle bomo zaman kričali tjavendan „svoji k svojim“ in dotle se tudi ne bomo mogli spustiti v konkurenčni boj z drugimi narodi, zlasti ne s svo-

jimi neprijatelji. Ko omenimo to ali ono pri zemljepisju, kar je znamenitega, tedaj bodemo gotovo rekli nekoliko besed o tem, kar pomeni dotični predmet za narod, bodisi z gospodarskega, politiškega ali kulturnega stališča itd.

Zemljepisje in zgodovina bi se mogla zares združiti v domovinoznanstvo, ko bi imeli za ta predmeta tendenčno sestavljene učbenike. Sicer dobro vemo, da bi jih danes vlada ne potrdila, ali v učiteljevih rokah bi mogli postati izvrstna učna sredstva.

In kaj pa prirodoznanstvo? Isto ima mnogo narodno-vzgojnih momentov. Prirodni nauki nam odkrivajo tudi našo domovino; k njim moremo torej prištevati tudi nekatere partije prirodopisnega zemljepisja. Z narodno-vzgojno tendenco moramo zopet vse upoštevati pri pouku, kar v narodi vpliva na naš fiziški in duševni razvoj, na način našega življenja in naš stan, izkratka vse, od česar je naše žitje tako ali drugače odvisno. Če je torej naše življenje odvisno od naravnih pogojev, moramo se poučiti o tem, kako bi se dalo v naših okoliščinah težiti iz narave in kako bi se morali specializirati v naših poklicih in se zanje organizirati. Z znanjem prirodopisja je gotovo zvezana raznovrstna gospodarska in obrtna produkcija, je zvezana trgovina in so spojena razna podjetja. Znanje mineralogije, kemije, tehnologije, fizičnih zakonov, gojenje rastlin in živali in ne na zadnjem mestu tudi znanje somatologije in higijene je posebnega pomena za direktno vzgojo. Mnogo prirodnih naukov z ozirom na odnošaje v naši domovini bo imelo specialno narodni pomen, in zato je treba v učnem načrtu upravicno izbirati takšne momente ter jih tendenčno izkoristiti. Naš poklic, naša hrana, gmotno in duševno delo, način stanovanja, oblačenja, uporaba raznovrstnih pripomočkov za olajšanje dela se dadó specialno in uspešno narodno urediti, ako znamo razumno težiti iz prirodoznanstva in prirodnih zakonov. A ker je razumno izkoriščevanje prirode temeljni pogoj za gmotno narodno eksistenco, narodno bogastvo in finančno moč, iz katerih se porodi duševna sila, je pač umljivo, da je temeljito poznavanje naravnih razmer domovine v učnem sestavu zelo važna zadeva.

Tudi tehniški in umetniški predmeti, kakršni so ročna dela, risanje in petje so velikega pomena v sistemu narodne vzgoje. Tehnična priprava za resno delo je danes priznana potreba ne samo zaradi tega, ker najbolj uri telesne sile, razvija funkcije čutov in mišic in vede k domiselnosti in spretnosti, ampak tudi radi tega, ker vzbuja zajem za delo sploh, za njega ceno; tako ustvarja najdragocenejše pogoje za razvoj veljavnih članov naroda. Ročna dela bi mogla vzgojo znamenito poboljšati, zato je upravičena zahteva, da se jih splošno uvede.

Risanje in petje sta sredstvi za razvoj estetičnih zmožnosti. Karkoli nam je umetniškega preteklost ohranila, vse priča o tem, kako je bila

umetnost in nje izvajanje naroda prava potreba, in kako se je njegova individualnost odkrivala ravno v umetnosti. Če je res, da je umetnost cvet kulture, potem ni treba dokazovati, da ne smemo zanemarjati priložnosti k negovanju umetnosti. Motivov za vaje in uzornih umetnin imamo toliko, da jih ni treba posebe navajati.

In končno se ima tudi telovadba udinjati narodni vzgoji. Krasni nazori Tyršovi v zdravstvenem, estetičnem, etičnem in narodnem pomenu telovadbe še danes veljajo, in ona ni izgubila na svoji ceni, če ideje narod še danes ne razume popolnoma ali če se je izkazila v nepoklicanih rokah.

*

Potrebno je bilo, konkretnje opozarjati na momente, katere je mogoče uporabiti pri šolskem pouku za narodno vzgojo. Gotovo je, da dosedanji učni načrti in učbeniki sami zahtevajo revizijo in reformo, ne samo z ozirom na izbor snovi, ampak tudi z ozirom na didaktične tendence v smislu narodne vzgoje. Doslej so si tu prisvojevali odločilno besedo nepozvani činitelji, katerim ali niso narodne potrebe znane, ali pa jim gredo tuji, nenarodni, državni, morda celo protinarodni smotri nad vse.

Učiteljstvo že začenja odločno zahtevati, naj se spremeni kompetenca določevati vsebino učnih osnov. **Samo narodnim konferencam učiteljstva in inteligentov je mogoče priznati to kompetenco, a didaktično izvrševanje edinole naobraženemu učiteljstvu.** Skrb učiteljstva mora biti, težiti iz zakladov narodne vede in naobrazbe in potem razširjevati potrebam naroda prilagojeno in nepokvarjeno vedo v vseh njenih delih.

To jo torej problem narodne pedagogike, asimilirati znanstvene pridobitve v korist duha in vse bitnosti naroda.

Krog naobražencev in učiteljev se morajo zavedati tega problema. Učitelji morajo biti pravzaprav popularizatorji vesoljne vede, in na to ne smejo pozabiti niti izven šole. Zunaj šole se učiteljstvo srečuje tudi z drugimi inteligenti z istim poslanstvom, biti vzgojitelji naroda zlasti v duševnem oziru. To so predvsem delavci na čisto duševnem polju: učenjaki, pisatelji, umetniki, zdravniki, pravniki, (posebno sodniki), uradniki, poslanci in žurnalisti. Razen teh prevzemajo isto vzgojevalno dolžnost še odlični predstavniki društev, uradov, političnih in stanovskih organizacij v svojih lastnih krogih.

Vsi naobraženci imajo že v svojem duševnem fondu mnogo vzgojnih sredstev. In ko bi se tudi ne ravnali po posebni tendenci specialno narodne vzgoje, kakor strokovni vzgojitelji, vendar bode tudi tako njih delovanje narodno, če bode namenjeno naobrazbi vseh narodnih slojev, kamor sega njih vpliv. Vzgojno delovati je

mogoče neposredno in posredno z izdelovanjem sredstev in utemeljevanjem zavodov za naobrazbo, s širjenjem naobraževalne literature, in s podjetji, potom katerih se ljudstvo poučuje in umno, нравno in estetiški oplemenjuje.

Vzorno osebno življenje vseh inteligentov je priprostemu ljudstvu najboljši primer. Osebni požrtvovalni stik z ljudstvom v svrhu pouka, vodstva in probuje je najbolj zanesljivo sredstvo intelektualnega in nravnega preporoda ljudstva.

In bogme, mnogo in mnogo je treba takšnega približevanja k ljudstvu, takšnega z demokratizovanja osebnih stikov. Saj nam gre zato, da iz zakladov inteligentov prenesemo v samovzgojo ljudstva in rodbinsko vzgojo kar največ pouka, da naučimo ljudstvo hlastno segati po izvoriših pouka v literaturi, in to ravno tistega pouka, ki ga potrebuje v svojih razmerah in poklicu.

Inteligenti naj bi si stavili nalogo. naučiti ljudstvo, in ga navaditi, se naobraževati z lastnim trudom. Že mnogo sredstev je v to svrhu znanih — ali treba jih tudi močno razširiti in uporabljati. Nikomur izmed inteligentov ne sme biti vseeno, kako živi duševno naše ljudstvo, kakšno duševno hrano sprejema — in če jo sploh sprejema. Tudi v lastnem zajmu bi morali inteligenti pomagati pri ustvarjenju duševno bogatejše, popolnejše družbene srede, zakaj v takšnem miljeju postane i njih življenje lepše in srečnejše.

Ni tukaj mesta za naštevaje sredstev in posameznih delavnosti vseh navedenih činiteljev. Vse to je že znano in se da izvajati iz odnošajev med inteligenco in priprostim ljudstvom, iz njih vzajemne odvisnosti. Tu gre samo za to, da spomnimo vse na tendenčno dolžnost, delovati ne samo za lastno korist, temveč tudi za dobrobit v narodni celoti. Ta altruizem prinaša visoke obresti, ako se razširjuje organizovano in dosledno po vsem narodnem telesu.

Sicer pa naobrazba ni v to namenjena, da bi se ž njo okoristilo samo nekoliko ljudi, niti v to, da bi služila samo za okras naroda pred drugimi narodi. Naobrazba, ki je nakupičena v ljudeh, vedi, literaturi in kulturi sploh, se mora razširiti s pomočjo sredstev, ki jih nujata veda in tehniška kultura, na vse sinove naroda, da morejo težiti iz nje v vseh svojih odnošajih; potem šele postane naobrazba moč, po kateri postane narod silen, vpliven, samostalen, uvaževan in koristen za svetovno kulturo.

Omenili smo že, da sredstva narodne vzgoje niso neznana. In vendar ni mogoče reči, da je znatno opaziti njih učinke. Kamorkoli se obrnemo, povsod zagledamo široke vrzeli in nedostatke v vzgojno-obravnem delu.

Še vedno se nahajamo v stadiju nepopolne zavednosti o potrebi in pomenu narodne samovzgoje, in zato smo tudi še nezreli za organizacijo popolnega in pravilnega narodno-vzgojnega delovanja.

Naša vzgojna sredstva so še vedno razmetana, neenakomerno razširjena, ne vodi jih enotna vzgojna tendenca. V tem pa tiči najvažnejši vzrok nedostatkov, ki se javljajo v vzgoji naroda.

Treba je torej organizacije vseh vzgojnih sredstev, oziroma organizacije vseh činiteljev, katerim so takšna sredstva na razpolago, ali ki si jih morejo pridobiti. To je tako umevna stvar, da je ni treba še posebe dokazovati.

Ta organizacija se mora vršiti z zavedno tendenco, pravilno in sistematično in splošno, da bi bilo spoznati, da se deluje za popljšanje narodne rase v zmyslu njenega telesnega zdravja in naobrazbe v specifično narodnem duhu v celonarodne programne namene. Treba je torej z organizacijo zbrati vse, kar služi narodni vzgoji, vse to uvesti v sestavo, pregled in funkcionalno gibljivost, in skrbeti za to, da bi se za razdelitev dela in za nadzorstvo določila posvetovalna središča za iniciativo, kontrolo in evidenco. Kot najvišja korporacija mora stati nad njimi osrednji narodni vzgojni svet, pametno in nepristransko sestavljen iz ljudi, ki so dobro shvatili smisel narodne vzgoje in njenih zahtev.

Vemo, da je uresničenje takšne organizacije še naloga bodočnosti, ali verujemo tudi v to, da ta bodočnost ni več daleč in da mora priti.

Narodni vzgojni svet postane nekoč osrednji organ doslej razkropljenih, nezdruženih in neenotno in neenako intenzivno delujočih obravnih in vzgojnih organizacij.

Če preišljujemo, katere izmed dosedanjih organizacij zasledujejo zlasti vzgojni namen, tedaj smemo našteti sledeča društva: Organizacije ali društva učiteljev in profesorjev, zdravnikov, pravnikov, pisateljev, učenjakov, umetnikov, žurnalistov, Sokolov, športna društva, gasilcev, ljudomilov, obravnna narodna enota, naobraževalna društva itd. Imamo posebno društvo za šolsko reformo (Jednota Komenského), za obrambo mladine (Zemska komise) društva žen, podporna društva za obrambo nravnosti, društva za etiško kulturo itd. in še se ustanavljajo nove organizacije (na pr. sirotinski sveti).

Te korporacije že imajo svojo bolj ali manj razvito organizacijo. Toda delujejo druga poleg druge in ne zasegajo po skupnem načrtu v potrebo

narodne obrambe in vzgoje; od tu neenakomernost in nedostatki v učinkih, da celo i brezpomembnost učinkov.

Torej že iz ekonomskih vzrokov in iz vzrokov bolj pravične enakomernosti je treba združiti in zorganizovati delo teh organizacij.

To je namen narodnega vzgojnega sveta, ki bi imel s svojimi okrajnimi vzgojnimi sveti prevzeti vodstvo in organizovanje vseh sedanjih korporacij v namen enotne in bolj harmonične in popolne narodne vzgoje.

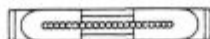
Od te organizacije bi bilo mogoče pričakovati sostavnost vzgojne skrbi in dela, istinito, praktično narodno pedagogiko.

Ta korporacija bi morala vplivno zasegati tudi v upravo našega šolstva, v delavnost šolskih uradov, v poslovanje šolskega nadzorstva — in zlasti v zakonodajstvo.

*

Prispeli smo v svojih razmatranjih o narodni pedagogiki od smotra do teh praktičnih zahtev v uporabi sredstev. Praktični uspehi bodo odvisni od tega, ako bodo potrebo vzgoje shvatili temeljito in občno vsi, ki odločujejo, a zlasti če bodo shvatili svrhu naroda tako, kakor je želeti.

Preden pa bode tako občno in pravilno razumljen pomen narodne vzgoje, kakor si želimo, moramo zanj učitelji sami prvi vzplamteti in propagatorno delovati.

G. KERSCHENSTEINER — PAV. FLERÈ:

ŠOLSTVO V MÜNCHNU.

(DALJE.)

Pred nekaterimi leti so se ustanovile gledališke predstave za ljudskošolske učence in za one nadaljevalnih šol. Če ostanejo za ljudske šole trajno, se bo še videlo. Po dozdajnih skušnjah se zdi, da ljudskošolski učenec še ni dovolj sposoben za take prireditve. Prireditve velike centralne pevske šole v okolišu Odeon, ki obsegajo glasbo od narodne in otroške pesmi do strogih form motettov in fugiranih zborov, podajajo našim otrokom najboljšo glasbo. Drugače pa se ne prirejajo posebni koncerti za šolarje.

Jeseni leta 1911. se je ustanovila tudi prva otroška čitalnica v šoli na Alfonski cesti, ki je vsak dan prenapolnjena. Jeseni 1912. je sledila druga v šoli na Simmernski cesti. Obe čitalnici vodijo ženska društva. Mesto prispeva prostore, kurjavo in razsvetljava.

Vpliv na versko vzgojo na Bavarskem žalibog posvetni oblasti ni dovoljen. Danes se giblje bistveno v onih metodičnih mejah, ki sta jih

ustvarila pred 400 leti na eni strani Kanizij, na drugi pa Martin Luther. Če ne bi pri tej vzgoji največ pripomogla družina, bi ljudska šola bržkone splošno ne imela ravno vzroka, da bi bila na svoje uspehe ponosna.

Za higijenično vzgojo skrbi najprej biološki pouk, da zbudi primeren vpogled. Prikrojen je naravnost na to edino nalogo. Šolska potovanja, mladinske igre, šolske pršne kopeli, drsališča, telovadba, pouk v plavanju prevzemajo praktičen del. V letu 1911/12 (ki ga navajam tu edinega iz poročil od l. 1908. dalje), je bilo pripravljenih 177 kurzov mladinskih iger pod vodstvom 162 učnih moči na 42 igriščih z nad 3000 m² velikosti; stroški so znašali nad 30.000 Mk.

V ravno tem letu so dobili otroci 1,342.000 šolskih pršnih kopeli (na otroka kakih 20), kar je napravilo stroškov 164.000 Mk.

Pouk v plavanju se je uredil šele v l. 1905. s pomočjo plavalških društev, v katerih blagajne se stekajo od kolegijev določeni letni prispevki za ta pouk. V letu 1911. je dobivalo 960 otrok pouk v plavanju. Od teh jih je bilo 85% z uspehom izurjenih. Stroški za to so znašali 2740 Mk.

Za šolska potovanja se je določilo v tem letu 10.000 Mk., da so se jih lahko udeleževali tudi ubožnejši učenci. Število potovanj je znašalo 8030; razredov je bilo 1300, tako da je prišlo na vsak razred povprečno 6 potovanj.

V zimi 1909 se je izpremenilo 24 igrišč, v zimi 1912 pa 21 igrišč v drsališča, ki so jih rabili otroci brezplačno.

Del socialne oskrbe prevzemajo deške in dekliške združbe (Horte), kakor opoldanska združba, kjer dobivajo otroci, če hočejo ali so potrebni, opoldne juho z malo mesom in kruhom. V letu 1911. je bilo 22 takih zavodov, kjer se je razdelilo 362.481 porcij juhe à 10 pf. Pozimi dobi tudi kakih 250 otrok vsak dan topel zajtek.

Učne pripomočke dobivajo brezplačno le revni učenci. V šolskem letu 1911/12 je dobilo 9329 otrok od mestne režijske uprave najprej brezplačno svoje učne pripomočke. V to je narasel izdatek 43.122 Mk., od katerih je bilo zopet povrnjenih 24.588 Mk. Mnogo staršev se prijavi, naj dobe otroci potrebščine prosto, pa povrnejo v teku leta od mesta izdane prispevke.

Prehod otrok iz ljudske v višje šole se zgodi v Münchnu po dovršenem 10. letu. Splošno se lahko reče, da prestopa v višje šole iz 4. deškega razreda 12 do 14 odstotkov, iz 5. deškega razreda 8 do 10 odstotkov učencev. Pri deklicah je prestop komaj imena vreden, ker znaša po 4. razredu 2—3%, po 5. razredu le 1%. Dekliška ljudska šola je torej v resnici do zadnjega razreda splošno izobraževališče skoro za vse deklice v starosti od 6.—13. leta.

Za duševno slabo nadarjene so kakor tudi po drugih mestih ustanovljeni pomožni razredi. V letu 1905. je bilo 9 takih razredov s 193

učenci, v letu 1909. 16 razredov s 322 učenci, v letu 1910./11. je bilo 21 razredov s 426 učenci v 8 šolskih poslopijih. Za učence, ki dovrše svojo osemletno šolsko dolžnost predno dospe v 8. razred, so v raznih delih mesta takozvani „zaključni razredi“.

Na nadaljno paralelno razvrstitev nekako po mannheimskem sistemu se za zdaj ne misli, pa se je vendar tudi kar tako ne zavrača. Moje mnogoletne skrbne preiskave o risarski izraževalni zmožnosti 6—15letnih otrok, kakor temelje na materialu kakih 500.000 risarij, vodijo k spoznanju, da so pri vsi enakosti obravnave učencev difference nadarjenosti in zmožnosti zelo velike. In kar se dá matematično dokazati o nadarjenosti za risanje, velja bržkone pri vseh vrstah nadarjenosti. Prave duševne podobe otrok iste starosti so bržkone prav tako različne, kakor sta telesni postavi črva in prahu in orla v zraku. Če pa je tako, ima razdelitev po nadarjenosti od tedaj pravico, ko imamo gotove metode, po katerih spoznamo višino nadarjenosti, in sicer ne le intelektualna, ampak tudi umetniška nadarjenost, pa ona volje in duha. Od tega pa smo danes še precej daleč. V principu pa bo imela taka ureditev ljudske šole za sé ravno toliko, kakor ima to, če Ries v Frankfurtu pobija današnjo obliko splošne ljudske šole v Münchnu.

Skupni stroški za münchensko šolstvo, kakor sem ga pokazal v tem odstavku, so znašali v letu 1909. 6'6 milj. Mk., kar se razdeli na 68.000 šolarjev. Posamezen šolar stane torej mestno občino München kakih 90 Mk. V l. 1912. so se dvignili stroški največ zaradi zvišanja učiteljskih plač na 8'5 milj. Mk. pri okroglo 70.000 otrok. S tem odpade na učenca 120 Mk. šolskih izdatkov. V tem znesku pa so uračunjeni tudi stroški za zidanje v l. 1912. Brez teh se reducira znesek na 104 Mk. za otroka.

Takozvane delovne šole sta se uvedla v l. 1910. prvi in v l. 1911. drugi poskusni razred, o čemur sem poročal pod zaglavjem a).

Obrtno šolstvo.

Na predavanju, ki ga je imel Kerschensteiner 9. dec. 1902 o preosnovi obrtnega šolstva v Münchnu, je dejal:

Ko sem prevzel julija 1895 vodstvo obsežnega šolstva v mestu Münchnu, sem našel razun kr. umetne in obrtne šole, ki ni pod mojim vodstvom, sledeče šolske naprave, ki naj bi služile obrtni vzgoji: 1. obligatno obrtno-nadaljevalno šolo za dečke od 13—16 let s tremi postopnimi letnimi kurzi in s kakimi 180 učenci, ki so bili razdeljeni na šole v raznih delih mesta. 2. Tri na to se naslanjajoče rokodelske šole s kakimi 50 razredi za prost obisk pomočnikov in mojstrov lesnih in kovinskih obrti, zidarske in dekoracijsko slikarske obrti in grafične obrti. 3. Štiri zadružne strokovne šole za vajence. 4. Privatne kurze za pomočnike.

Obligatna nadaljevalna šola je bila takozvana splošna nadaljevalna šola, t. j. šola, ki se ni ozirala niti v svojem triurnem tedenskem risarskem pouku, niti v ostalem tedenskem peturnem pouku najmanj ne na obrt, kateri je pripadal učenec.

Pet učnih ur je odpadlo na nedeljo, tri na kak delavniški popoldan ali večer. Bila je šola, kakor jih najdemo po Nemčiji še vedno največ, upravljana v duhu šestdesetih in sedemdesetih let, ko se je mislilo, da se doseže z njimi nekako dopolnitev in razširjenje takozvane splošne ljudskošolske izobrazbe.

Tri rokodelske šole so bile le risarske, slikarske in modelirske šole, ki so imele kakor še danes v vsi Nemški državi, le smisel za risarsko izobrazbo rokodelskih pomočnikov in mojstrov, ki so se zbirali v razredih po obrtnih skupinah. Poučevalo se je ponajveč zvečer od 7.—9. ure in po vse nedelje. Urejeni pa so bili tudi nekateri dnevni razredi, takozvane javne risalnice, kjer so se mladi obrtniki lahko vadili prostovoljno ali iz lastne pridnosti ali pa vsled pritiska zunanjih razmer. Za vajence mizarstva, ključavničarstva in strojnega stavbarstva so bili uvedeni tedenski triurni strokovni centralni risarski tečaji. Kdor jih je obiskoval, je bil oproščen risarskega pouka na obligatni nadaljevalni šoli.

Štiri zadružne šole so vzdrževale zadruga krojačev, črevljarjev, steklarjev in dekoracijskih slikarjev, pa so jih obiskovali zelo slabo, poučevalo pa se je v njih, razun v šoli dekoracijskih slikarjev, kjer je bil pouk v štirih zimskih mesecih celodnevno, le zvečer od 7.—9. ure po enkrat na teden.

Nič dosti boljše obiskovani niso bili tečaji za pomočnike, ki so jih obdržavali enega ob nedeljah vrtnarsko društvo, enega zvečer od 8.—10. ure črevljarska zadruga in tretjega obenem s strokovno šolo za vajence zadruga dekoracijskih slikarjev ob delavnikih v štirih zimskih mesecih.

To je bilo splošno stanje naprav za obrtno vzgojo v mestu z nad 400.000 prebivalci po letu 1895.

Naj nam pripoveduje Kerschensteiner naprej, kakšno je isto zdaj!

e) Organizacija obrtne vzgoje v Münchnu.¹

Kakor že omenjeno, se deli zdaj bistveno že gotova organizacija obrtne vzgoje v Münchnu v dve veliki glavni skupini: v obligaten del za vajence od 14.—18. leta in v fakultativen del za mojstre in pomočnike.

V l. 1911./12. je bilo 9224 vajencev mesta Münchna v 55 posameznih strokovnih nadaljevalnih šolah, in sicer:

Za kovinsko obdelovanje 17 šol: stavbeno in umetno ključavničarstvo (4); strojno stavbarstvo (3); fina mehanika (1); mehanika, izde-

¹ Največ: *ibid.* str. 302.—315.

lovanje instrumentov in puškarstvo (3); kovaštvo in kolarstvo (1); livarstvo, pasarstvo in cizelerstvo (1); kotlarstvo (1); juvelirji, zlatarji in srebrarji (1); kleparji, instalaterji (1); urarji (1); cinolivarji (1). Številke v oklepajih povedo, koliko šol iste vrste je sploh v mestu.

Za obdelovanje lesa 7 šol: stavbenko mizarstvo in mizarstvo za pohiše (4); strugarstvo (1); suha roba (1); rezbarstvo in rezbarstvo iz slonove kosti (1). Tudi tu so za mizarstvo oddelki vsak na različni strani mesta.

Za stavbarstvo 7 šol: zidarji in tesarji; kiparji, stukaterji in kamnoseki; lončarji, pečarji in porcelanarji; tapecirarji, dekoraterji in posamentirji; dekoracijski slikarji; dimnikarji, steklarji, slikarji na steklo, porcelan in emajl.

Za grafično obrt 4 šole: litografi in kamnotiskarji; fotografi; kemigrafi; tiskarji in stavci.

Za hranitbeno obrt 6 šol: peki (2); mesarji; konditorji in medicarji; krčmarji (2). Peki in krčmarji imajo vsak oddelek na drugem delu mesta.

Za obrti za izdelovanje obleke 4 šole: čevljarji; krojači in krznarji; padarji, brivci in izdelovalci lasulj; strojarji in rokavičarji.

Za poljedelstvo in vožnjo 2 šoli: vrtnarji; izvoščki.

Za obdelovanje papirja in usnja 2 šoli: knjigovezi in kartonažni delavci; sedlarji, izdelovalci tašk in rokavic.

Za trgovce 2 šoli: drožisti, prodajalci materijalij in barvil; trgovci. Zadnja šola ima štiri oddelke: bančni del, kolonijski produkti, tekstilni produkti, mineralni, papirnati in usnjati izdelki.

Drugi stanovi 3 šole: muziki in učenci glasbe; pisarji in pisarniški sluge; zobotehniki.

Večina teh šol je v lastnih centralnih poslopih, od katerih sta dve na vzhodu, dve na zahodu mesta, druga zopet na severu ali na jugu. Nekatera poslopja služijo le namenom nadaljnjih šol, druge so zopet združene pod isto streho z ljudskimi šolami, vendar pa tako, da ne rabijo ljudskošolski učenci in nadaljevalci istih dvoran. Vsaka strokovna nadaljevalna šola ima svoje lastne delavnice in v vsakem učnem načrtu se je oziralo na praktični pouk vajencev.

Ostanek nadaljevalne šoloobvezne mladine, ki se sestavlja iz treh skupin, a) iz vajencev gotove obrti, ki jih ni dosti po številu (najmanj 20), da bi se moglo ustanoviti za nje lastno strokovno nadaljevalno šolo (teh je najmanj); b) iz neučenih mladih delavcev in c) iz takih, ki se po izstopu iz ljudske šole niso obrnili sploh nikamor, je znašal v letih 1906., 1907. in 1908. kakih 1000. V letih 1909., 1910. in 1911. se je dvignil na okroglo 1100. Za to mladino je 10 splošnih nadaljevalnih šol na raznih delih mesta. Tudi na teh splošnih nadaljevalnih šolah se je uvedel po sklepih magistrata poleg telovadbe, državljanskega pouka in pouka v higijeni še rokotvorni in delavniški pouk. Občinski kolegij pa je najpoprej odklonil rokotvorni pouk za te šole na predlog nekega ljudskošolskega učiteljstva po 9. nemškem nadaljevalne-šolskem dnevu v Münchnu. Takrat

se je le doseglo, da se ga je uvedlo le za poskušnjo v štirih splošnih nadaljevalnih šolah. Nov sklep obeh kolegijev z avgusta 1909. pa je odobril poslej uvedbo rokotvornega pouka v vseh okrajnih nadaljevalnih šolah. Ne dvomim, da je rokotvorni pouk, v kolikor ima soliden obrten značaj, neprecenljive vrednosti kot vzgojno sredstvo na splošnih nadaljevalnih šolah. Vsekakor zanima te mladeniče, ki še niso pri nobeni obrti deloma iz lastne, deloma iz tuje krivde, veliko bolj kakor pouk čitanja, pisanja in računanja. Gotovo tudi pripomore, da se ta mladina vendarle posveti kaki obrti. Previdna šolska politika bi morala sicer preprečiti, da iščejo mladi ljudje s 14. leti svoj kruh kot dninarji, postreščki itd. Največkrat so to nesrečne eksistence, ki se niso nič izučili, da bi prestali življenski boj.

Oddelki vajencev na 55 obrtnih nadaljevalnih šolah so organizirani na sledečih osnovah:

Vzgoja za obrtno spretnost se mora ozirati na tehnično, trgovsko-gospodarsko in državljansko stran.

Raztezati se mora na vajenca, pomočnika in mojstra.

Vzgoja k poklicu vajencevem pri mojstru potrebuje dopolnitve z obrtno-nadaljevalno šolo ali z zadružno strokovno šolo.

Kjer so poleg strokovnih nadaljevalnih šol zadružne strokovne šole, jih je brezpogojno združiti v en šolski ustroj.

Nadaljevalna šola pa ne sme imeti splošnega značaja, ampak strokovni; kjerkoli torej dopuščajo razmere, se mora deliti nadaljevalne šole strogo po obrtih.

Obisk teh strokovnih nadaljevalnih šol je za vajenca obligaten za vso učno dobo, najmanj pa tri leta po odpustu iz ljudske šole. Za pomočnike in mojstre je obisk v strokovne šole za pomočnike in kurze za mojstre, kar je organično priključeno na strokovne nadaljevalne šole, fakultativen. Strokovne šole za pomočnike trajajo najmanj en semester, tečaji za mojstre so lahko tudi krajši.

Organizacija vse obrtne vzgoje, torej tudi strokovnih nadaljevalnih šol, ne sme biti urejena tako, da izrine sama po sebi učenca iz manualnega rokodelskega ustroja.

V ta namen in v izpopolnitev večkrat enostranskega uka pri mojstru je za vsako obrtno nadaljevalno šolo neobhodno potrebna ureditev učnih delavnic dotične obrti.

V vseh obrtih, kjer se naslanja pouk v risanju na praktičen pouk, mora biti risarski pouk v toliko omejen, da stopi v službo praktičnega pouka, kakor delavniško risanje za dela, ki se izvršujejo v delavnicah ali pa kot osnutek v načrtu za umetno-obrtno izvršitev v pravi surovini, pri čemur se izvrši detajle same takoj iz snovi.

Ne le v interesu splošne, ampak posebno še v interesu obrtne vzgoje je, da se zveže z najvišjimi deškimi razredi v delavniški šoli skrbno izveden rokotovoren pouk in se združi z njim pouk v risanju.

Za obrtno vzgojo pomočnikov in mojstrov so potrebne rokodelske šole, kjer skrbje prostovoljni nadaljevalni tečaji za risarsko, umetniško, manualno, gospodarsko in državljansko izobrazbo. Pa tudi v teh rokodel-

skih šolah naj bi nadomestile risarske tečaje, kjer le morejo, učne delavnice risarsko izobrazbo.

Za vajo obrti v umetno-obrtniški smeri je potrebna tudi vzgoja občinstva, ki jo morajo pospeševati perijodične razstave in z njimi združena predavanja.

Mesto je razdeljeno v štiri nadaljevalnošolske okraje, ki imajo vsak svoje poslopje za nadaljevalne šole s potrebnimi učnimi dvoranami in učnimi delavnicami, shodnico in dvorano za razstave, zbirko vzorcev in knjižnico.

Obligaten pouk obsega najmanj osem tedenskih ur nemško slovstvo in obrtno spisje, obrtno računstvo s knjigovodstvom, pouk o snoveh, orodju in strojih ter ustavoznanstvo in življenjemanstvo, risanje in praktični pouk. Vajenci onih obrti, za katere še ni predpisano risanje in praktičen pouk, imajo na teden najmanj šest ur, poleg tega je dolžan vsak vajenec učiti se krščanskega nauka. Ves pouk se mora naslanjati na posamezne strokovne oddelke.

Po 7. uri zvečer ne sme biti noben obligaten pouk več; dela se na to, da postane ves pouk dnevni pouk; tudi nedelje morajo biti vedno bolj proste.

Pouk na obrtnih nadaljevalnih šolah oskrbujejo izobražene učne moči, ki so glavni učitelji na teh šolah.

Rokotvorni in obrtno-tehnični pouk v 8. razredu in na nadaljevalnih šolah prevzamejo pripravni obrtni mojstri, ki se jih lahko nastavi kot obrtne učitelje, če se jih lahko zadostno uporablja.

Neobligatni pouk se razteza lahko deloma na razširjatev obligatnih učnih strok, deloma na dopolnitev z drugimi strokami. Paziti pa je na to, da se združi z vsemi strokovnimi nadaljevalnimi šolami telovadne igre ali pouk v telovadbi.

V vsem učnem ustroju, zlasti v onem v delavnicah se morajo po možnosti nabaviti naprave, ki omogočajo gotovo prosto samovlado učencev. Le na ta način se dá razviti praktično za pozneje tako potreben čut odgovornosti.

Oni dečki pod 18. leti, ki se jih ne more uvrstiti v nobeno obstoječih strokovnih nadaljevalnih šol, se zbirajo v posebnih nadaljevalnih šolah z naslovom „splošne nadaljevalne šole“.

Kakor v strokovnih nadaljevalnih šolah, tako je uvesti tudi v teh splošnih nadaljevalnih šolah poleg nemškega slovstva s spisjem, računanja, telovadbe in državlanskega pouka, risanje ali rokotvorni pouk. Vendar pa naj bodo tudi tu, če mogoče, združeni posebni oddelki po poklicu, kakor oblikovalci, glasbeniki itd. v posameznih razredih s posebnimi učnimi načrti.

Primer. Da se spozna duh, v katerem so organizirane strokovne nadaljevalne šole, še natančneje, mislim, da ne bo odveč, če navedem tudi tukaj principe organizacijskega načrta take strokovno nadaljevalne šole kakor tudi učni načrt ene izmed njih. Služi naj v primer načrt za strokovno nadaljevalne šole vajencev mehanikov.

I. Principi organizacijskega načrta strokovne nadaljevalne šole za vajence mehanike v Münchnu.

a) K obisku šole so obvezni učenci v mehaničnih, optičnih in elektrotehničnih delavnicah kakor tudi v tvornicah za orodja.

b) Šola obsega po nasvetu strokovnjakov za vse te učence štiri postopne letne razrede z enako letno učno dobo, kakor na splošnih nadaljevalnih šolah.

c) V kolikor mogoče tesni spojitvi s potrebami obrti obravnava obligatni pouk sledeče učne predmete: verouk, obrtno računstvo s knjigovodstvom, obrtno spisje in čitanje, življenje- in državo-znanstvo, strokovno risanje, fiziko, mehaniko in elektrotehniko s praktičnim poukom. Na te obligatne predmete se naslanja za 2.—4. razred tudi še prosto izbran praktičen pouk v času od 7.—9. ure zvečer. Tega se lahko raztegne do štirih tedenskih ur.

č) Učni čas za obvezne predmete je v vseh razredih tedensko 9 ur. Od teh odpade na nedeljo dopoldne 3 ure, ostalih 6 ur na dva delavnika, in sicer v času od 1. oktobra do 1. aprila na ure od 9—12., od 1. aprila do 1. oktobra na ure od 6.—9. dopoldne. S tem, da so posamezni razredi sorazmerno razdeljeni na razne delavnike, je omogočena obširna menjava v šolskem obisku vajencev.

d) Tedenske ure v posameznih razredih se dele na učne predmete in štiri učna leta na sledeči način:

Učne stroke	Učne ure			
	I. razr.	II. razr.	III. razr.	IV. razr.
Verouk	1	1	1	—
Računstvo in knjigovodstvo	1	1	1	1
Obrtno spisje in čitanje	1	1	1	—
Življenje in državo-znanstvo	1	1	1	1
Strokovno risanje	3	2	3	3
Splošna fizika	2	—	—	—
Mehanika in elektrotehnika s praktičnim poukom	—	3	2	4
Vsota:	9	9	9	9
Prostovoljen praktični pouk	—	4	4	4

e) Pouk v mehaniki in elektrotehniko kakor tudi praktičen pouk obravnava temeljit mojster obrti ali drugače primeren strokovnjak, ostali pouk pa zadostno predizobražene učne moči münchenskih ljudskih in nadaljevalnih šol.

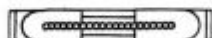
f) Učne stroške prevzame mestna občina; poleg tega pripravi tudi potrebne učne prostore.

g) Pričakuje se, da dajo večje tvrdke za mehaniko in elektrotehniko potrebno podporo s stroji, materialijami in nazornimi sredstvi.

h) Vajenci, ki niso za časa svoje 4letne nadaljnošolske obveznosti ugodili zahtevam, se lahko pridrže na predlog njih mojstra ali šole, za daljši, le deloma ali celoten obisk pouka v kakem razredu. Prostovoljen obisk kakega razreda ali kake učne stroke je dovoljen tudi vajencem in pomočnikom, ki niso več šolodolžni. Za prostovoljen obisk je plačati vsled magistratovega sklepa določen učni prispevek 50 pf. za leto in tedensko uro.

i) Vajenci, ki stanujejo ali so v uku v večji oddaljenosti od učnega prostora, dobe pri direkciji cestne železnice na prošnjevo vozne listke za učence za znižano ceno dveh mark za pol leta.

(Dalje prih.)

KNJIŽEVNO POROČILO.

OCENE.

H. Scharrelmann: Erlebte Pädagogik.¹ — Zal. A. Janssen — Hamburg, Berlin. Cena 6 K.

To je naslov najnovejši zbirki Scharrelmannovih zapiskov. Preobširno bi bilo pisati o vseh. Tudi, če vzamete knjigo v roke, je ne boste čitali kar od kraja do konca. Ujezili se boste kot vestni učitelji nad pregrešnim pisanjem, zalučili knjigo vkraj — pa se nasmehnilo svoji filistrski jezi, knjigo spet odprli, spet čitali, spet se uglabljali. Tudi ujezili se še boste; pa ne več pogostokrat — težje in težje vam bo srce od resnice v delu, oko pa bo videlo, da se svita... da se svita...

Knjige ne ocenjujem; kažem vam jo po svoje. „Trilogija življenja v pedagogiki“ jo je imenovalo moje srce. Ne trilogijo ravno zaradi razdelbe v tri dele, ker to je zunanost; pač pa trilogijo zaradi vsebine, ki je trpljenje, delo, upanje — in vse troje v ljubezni... Pa knjiga je — kakor povedano — sama razdeljena v tri dele, in po njih v nji tole:

I. Schwertschläge. — L. 1908. je bilo, ko so poročali vsepovsod učiteljski in šolski listi — tudi pri nas je bilo čitati v „Učit. Tov.“ in „Pop.“ — o konfliktu učitelja Scharrelmanna z bremenskim šolskim oblastni. Ta dvoboj nam opisuje Sch. tu prav natančno po vseh aktih, pove nam, kako je bil premagan ta bremenski uradnik pa kako je zmagal človek nad juridično šolsko upravo. Iz teh udarcev si je dobro zapomniti marsikateri mah, ker zanimiv in koristen je za življenje življenja po zapovedih in postavah. Pa to je oseben značaj v knjigi, ki je odkrila zunanje življenje pedagoga. — Ampak oni drugi udarci! Revolucija je, ki se bije za svobodo šole in učiteljstva, za svobodo vzgoje in svobodo človeštva... Udarci, ki bijejo po obstoječi okorelosti, po izpolnjevanju takozvanih dolžnostih, ki jih zahteva služba, narod, država, ki ubijajo človeka v človeku, ki ga napravljajo egoističnejšega od dne do dne — po tem izpolnjevanju udrihajo, ker ljubezen do službe, do naroda, do človeka je višja, je najvišja... A tuintam se oddahne roka, oko pa se zazre v lepše, v boljše... tja, kjer je učitelj tovariš otrokom; tja na solnčno dvorišče, kjer so otroci vedno prostejši, vedno samostojnejši, kjer vpliva ta prostost predvsem na učiteljevo moralo, in ni tudi on več „popolen“ pred otroki in ga ni sram njegovih slabosti. — Tja se obrne oko, v pomlad... A, roka, ne počivaj! Ker „pomlad — in to je zakon narave! — ne more prinesiti nove vegetacije, če ni bilo prej jeseni in zime, ki sta staro brez usmiljenja potacala in pokopala.“ — Učitelja pa ima rad, učitelja... „To so tako ljubi, izvrstni ljudje, učitelji! Vse povrsti bi jih pritisnil na srce. Ampak brco v zadnico zasluži vzlic temu vsak izmed nas.“

Taki so ti udarci: tako jih je prejemal, tako jih daje...

II. Arbeitsschule. Delo je to: resno, strogo, radikalno delo brez srednje poti. Delo, kakor ga je živel učitelj Sch. celih 18 let. Ne bojte se ga, da bi vam ga opisoval, da bi vas navajal vanj — kaže ga, kakršno

¹ Glej današnji prvi članek: „Pouk brez dogme“, ki je iz tega dela. (Uredn.)

je. Če dobite v njem napake, pojdite in popravite! Zboljšajte — vsak hodi svojo pot! Ampak z enim pridržkom: „Razreda se ne sme siliti, da gleda in opazuje ravno to, kar se zdi važno učitelju. Veselje otrok do opazovanja mora hoditi lahko svojo pot.“ Pa ta zahteva ni nič lažja kakor upoštevanje spoznanja, „da zanimajo splošna vprašanja in opazovanja otroke veliko manj kakor prav specialna.“ — Vmes med delo v šoli pa stopajo stanovska vprašanja, ker tudi „delovna šola je stanovsko vprašanje“. In zato je prvo pri razpravah v učiteljskih društvih tudi to — pa ne rešuje se s tezami, z resolucijami, pač pa z delom, s praktičnim, tudi eksperimentalnim delom! Učiteljstvo samo mora začeti z reformami, ker „oblastva so konservativna in morajo biti“. Zato se morajo opirati šolski reformerji le sami na sebe. — In to delo! Kdor čita „Rolanda“, ga pozna; tudi onemu, ki je zasledoval moja mala poročila o tem listu, ni tuje; saj so izšli izvečine ti članki vsi v njem. Zato ne govorim dosti o njih nanovo. Z otroškim veseljem in otroškim trpljenjem gre delo svojo pot v boju proti frazi za resnico v vseh predmetih nasproti enemu cilju: vzgoji za svobodo...

III. Lebendige Religion im Unterricht. Kakor je marsikomu znano, je bil tudi vzrok v obsodbo učitelja Sch.-a ta, kako je obravnaval v šoli — protestantski, mi itak ne pridemo v skušnjavo! — veronauk. Kdor pozna črtice v njegovem delu „Weg zur Kraft“, ve tudi za to obravnavo. Ko sem pisal pred 2 leti o tem delu, sem omenil tudi ta pasus. — Ta III. del v „Erl. Päd.“ pa je imenovalo moje srce: upanje. — Scharrelmannova stara zahteva je, da bodi ves pouk verski pouk, in iz tega so tu načrti in slike, zdaj za manjše, zdaj za večje šolarje; pa tudi za odrastle so tu slike iz prirodopisnih, svetovno-zgodovinskih snovi — in vse je verski pouk, ker „versko doživetje ni vezano na noben predmet, na nobeno snov, na nič zunanjega“ in ker „religija tiči za vsem in vsakim“. Pouk pa ne vodi nič drugam, kakor „do praga svetišča“ do verskega doživetja. „Delj ne sega naša moč. Versko doživetje je skozinskoz privatna zadeva vsakega posameznika. Prisiliti se ne dá nič. Vse je odvisno od nadzemskih vzrokov.“

Slepec lahko vidi to resnico, glušec jo sliši — ampak to je vse prihodnost, bodočnost... Zato sem rekel, da je upanje. Pa upanje z zaupanjem, ker „tudi misli imajo svoj prirodopis. Tudi ideje morajo kaliti, premagati ovire, rasti, cveteti, roditi sad in končno poginiti.“ Tako je z vsemi. Pa ne, zaboga ne vsiljevati misli: „Brez agitacije je treba postavljati v otroški duši probleme.“ — Pa ne o poti; nič, nič... Kar ste čutili, globoko čutili, ne trgate radi v kose, ki bi jih kazali. Pa če pravite Sch.-u „fantast“ — dajte, pustite to lepoto nedotaknjeno, kateri je ne morete čutiti; najbolj jo pustite v miru tu, ker „biblija je predobra, da bi jo prostituirali nerazumni „prosvitljeni“ šolniki.“ Zato pa tudi ne nje, ne katekizma, pač pa doživetja. „Posebna moč je v človeku sama po sebi, ki se le pri malo ljudeh zavedno razvija, ki pa tem malo vse svetovne uganke rešuje harmonično: intuicija. Vzbuditev intuitivne sile v človeku je torej zadnji in najvišji smoter vzgoje in verske vzgoje še prav posebno.“

To je ta Sch.-ova knjiga, taka je njegova pedagogika, kakor jo je doživel in jo živi. Delo se priporoča samo kot med najboljšimi dobro.

Pav. Fleré.

Slovenska Šolska Matica je podarila svojim članom za leto 1912 šest knjig raznovrstne aktualne vsebine.

Pedagoški Letopis (XII. zvezek) prinaša: Pedagoško slovstvo. — Razprave in Poročila. — Med prvim najdemo spis Ant. Kržiča o ve-rouku, ki daje dober pregled o učnih pomočkih za ta predmet. Zelo zanimiv je spis Jos. Brinarja: Spisi za mladino. Spis podaja pregled naših najboljših mladinskih spisov s primerno oceno, iz njega se vidi, kaj imamo in česa nimamo. Manjka nam še lepih ilustriranih pravljic, dobrih prevodov iz svetovne mladinske literature — domača žetev je za sedaj za srednje vrste. Kar je dobrega bo ohranilo stalno vrednost. Pregled je informativen in bo vsem dobro služil.

V „Zemljepisu“ podaja prof. M. Pirc pregled glavnih del od leta 1903, ko je prof. Orožen podal pregled iz prejšnjih let. — J. Schmoranzer nam razlaga nova pota v Prostoročnem risanju. Med razpravami so imela biti letos natisnjena predavanja, ki so jih imeli predavatelji na počitniškem tečaju v Ljubljani. Ta predavanja so žela občo pohvalo, žal, da so morala za sedaj izostati — pridejo drugič na vrsto. Zato prinaša Letopis le eno razpravo prof. Osvalda: Pedagoško in psihološko izobraževanje bodočih učiteljev. Lepa razprava, ki smo jo slišali na skupščini. Ima polno lepih misli, citatov in umestnih predlogov.

Poročilo nam kaže marljivo delo „Slov. Šolske Matice“, ki kaže koliko je med delavci dobre volje in koliko lepih načrtov se razbije — vsled naših slabih gmotnih razmer.

Domoznanski pouk v ljudski šoli (po načrtih moderne pedagogike, sestavila Eliza Kukovec) nam kaže zelo važen pouk v današnji ljudski šoli. Da, smelo rečemo, da bi bil tak pouk celo za odrastle. Saj se danes povsod govori o „politični vzgoji“. Država oziroma družba se čim dalje bolj modernizira — torej morajo državljani poznati ustroj države, posebno pa domače občine in domače dežele. Šele potem razumejo — zakaj volijo in kako volijo. Tu najdemo popis n. pr. občinske seje, župana pri njegovem uradnem opravilu. Pouk o domovinski pravici, popis okrajev, okrožij itd. Do danes je bil ta pouk dovolj zanemarjen —; naloga šole je vzgajati ljudi za družbo, vzgajati državljane — ta knjiga nam podaja navodila za ljudsko šolo in bo vsem dober pripomoček.

„Didaktika“ (prof. Fr. Hauptmann) prinaša posebno ukoslovje pri-rodnega pouka.

Zelo porabna bo priročna knjižica „Flora slovenskih dežel“. (Poljudno-znanstvena knjižica, sestavil Julij Glavacki, uredil dr. L. Poljanec). Knjižica nosi podnaslov: „Ključ za določevanje cvetnic in praprotnic po slov. deželah?“ Ta knjiga bo izborna služila za botaniziranje. Mala oblika je zelo primerna in bo pomagala profesorjem in učencem pri določevanju rastlin. Knjiga, ki smo jo že dolgo pogrešali.

To so torej knjige „Slovenske Šolske Matice“. Lep dar za mal denar! — Dokaz marljivega dela! Knjige same govore bolj nego naše besede. Oglejte si jih in boste nam priznali, da nismo hvalili brez vzroka.

Dr. I. L.

Knjige „Matice Slovenske“ za l. 1912. Knjižno darilo letos ni bilo tako bogato kakor lani. Zato pa je tudi bilo v letu 1912. manj stroškov in se je Matičino premoženje pomnožilo za 4.149·04 K, docim se je prejšnje leto zmanjšalo za 207·10 K.

Matica je izdala sledeče knjige:

1. Zbornik, XIV. zvezek, uredil dr. Fr. Ilešič. V njem sta dve razpravi: „Abbé Martin Kuralt. Življenjepisna črtica in prispevek k zgodovini narodnega prebujenja Slovencev.“ Spisal dr. M. Remeš (Olomuc). Iz češkega rokopisa prevel dr. Vinko Zupan. Dr. Remeševo študijo je uredništvo „Zbornika“ popolnilo v Kuraltovi dobi 1809—1815. — „Slomškov učitelj Ivan Anton Zupančič (1788—1833).“ Spisal dr. Fr. Ilešič.

2. Zabavna knjižnica, XXIV. zvezek: Fr. Milčinski, „Zločinci“, novela. — Josip Premk, „Madež“. — Dr. Ivan Lah, „Mojster Roba“. — Fr. Milčinski, „Mladih zanikarnežev lastni životopisi“.

3. Knezova knjižnica, XIX. zvezek: dr. Fr. Detela, „Tujski promet“, povest.

4. Prevodi iz svetovne književnosti, VIII. zvezek: A. M. Dostojevski, „Zapiski iz mrtvega doma“, prevel Vladimir Levstik.

5. Radivoj Peterlin-Petruška, „Po cesti in stepi“. Pesmi.

6. Letopis za leto 1912.

Mene je najbolj zanimal „Letopis“, tega sem najprej pregledal. Poleg društvenih vesti (uprava, tajnikovo poročilo, 48. glavna skupščina) prinaša „Letopis“ nekoliko statistike o društvenih članih in zelo zanimivo pismeno anketo o Matičinih knjigah, ki jo posebno priporočam našim pisateljem. Marsikaj iz teh poverjenjskih odgovorov se mora vzeti cum grano salis. Poverjenjski posel ni baš najprijetnejši — tudi jaz sem poverjenik — zato so nekateri odgovori godrnjavi in zbadljivi (poročila 1, 10, 24), vsi pa so poučni.

Potem sledi poročilo o pripravah za „Jugoslovansko Enciklopedijo“, člančič „Ob petdesetletnici Matice Dalmatinske“ ter „Jugoslovanska Antologija v angleškem jeziku“, vse informativni doneski o jugoslovanskem kulturnem delu. Podobne informativne članke in notice bi morali prinašati tudi naši mesečniki in dnevniki, da se širi med narodom poznanje najbližjih sorodnih narodov in prežene preziranje, ki se ga navzamemo iz nemških listov in knjig in ki je največji sovražnik medsebojnemu zblizanju.

Za učitelje važna je dr. Ilešičeva razprava „Izgovor slovenskega knjižnega jezika“. Moj nadučitelj je govoril in še govori tudi v konverzacijskem razgovoru dosledno, kakor se piše; ta doslednost v govoru in pisavi je gotovo mnogo doprinesla k njegovim uspehom v jezikovnem pouku: za znanje slovenščine sem vso hvalo dolžen njemu. Živo se spominjam, kako neprijetno me je dirnilo, ko je nekoč izobražen predsednik neke čitalnice slavnostni govor govoril v nepokvarjenem — rekto: nepolepšanem — dialektu svojega rojstnega kraja. Značilno je, da se je tudi v tej polemiki ljudskim in srednješolskim učiteljem očitalo, da samo radi lenobe in komoditete uče v šoli izgovarjati čisti „l“. Ravno nasprotno je res: lažje in komodnejše se doseže pri mladini dialektno izgovarjanje. Toda takih očitanj smo že vajeni. — Dr. Ilešič zaključuje svojo razpravo o izgovoru knjižnega jezika: „V šoli in v gledališču naj Slovenec čuje svoj jezik čist in nepokvarjen, prost vseh tistih primesi in potvar, ki mu bijejo v vsakdanjem življenju na uho.“ K temu bi dodal jaz: Tudi „na prižnici“, ki ima istotako velik vpliv v jezikovnem oziru.

Na zadnji strani „Letopisa“ je citiran § 4. društvenih pravil „Matice Slovenske“. Umestno bi bilo, da se navede tudi višina ustanovnine in letnine iz § 2.

F. V.

NOVOSTI.

Anton Novačan: „Naša vas“, II. del. Pravkar je izšel Biblioteke pisateljev sedanje dobe zvezek III.: Broš. K 3.—. Vez. K 4:50.

A. Debeljak piše v št. 5. „Ljubljanskega Zvona“ z dne 5. maja 1912:

„Anton Novačan, Naša vas, I. del . . . Evo vam iskrene, sugestivne knjige, kakor je nisem že dolgo čital v domačem jeziku! Ni še epopeja naše vasi — take pričakujemo šele v tretjem zvezku — ampak muzivno zložena, bleščava plošča, v kateri ima vsak kamen svojo ceno v predočitvi vaškega značaja . . .

Delo tvori organsko celoto, najsi so posamezni predmeti jako pestrobojni. Tudi če ni vaša duša podobna klavirju, kjer se vsaka poedina struna odzove temu ali onemu sorodnemu zvoku, gotovo najdete pri raznovrstni izbiri nekaj zase. Osobito slovenskim mladenkam in dovtetnim nepostarancem raznih letnic bodo prijali filmi entuzijasta Novačana, posuti s cvetnim prahom pristrénega simpatiziranja z rodno grudo in tlačnim rodod . . . Da smo v Franciji, bi jo dali našim malčkom v roke . . . Ali postane avtor „Naše vasi“ kdaj naš Bartsch? . . .“ — Priporočamo.

LISTEK.

TURKI BEŽIJO V CARIGRAD.

TELOVADNA IGRA. PRIOBČIL: GOSPOD DOROPOLJSKI.

To igro sem vpeljal pred tremi leti svojim učencem. Kako sem prišel do tega, si ne vem razložiti. Morda je moj duh prehitel počasno se razvijajoče zgodovinske dogodke, morda je postal zastor, ki zakriva bodočnost, hipno pozoren . . . dejstvo je, da Turki sedaj istinito bežijo v Carigrad, stari in mladi, ženske in moški, nekdam slavnoznani hrabri turški vojaki mečejo orožje od sebe in iščejo varnega zavetja v — Carigradu.

Že takrat so otroci radi igrali to igro, a udomačiti je nisem mogel, ker sem kmalo na to težko zbolel na očeh. Po celoletnem dopustu sem nastopil zopet službo letos o Vseh svetih. — Ko sem prišel prvokrat v telovadnico, je bila splošna želja: „V Carigrad! Igrajmo v Carigrad.“

Nisem jim odrekel želje in igrali so z navdušenjem. Prepričal sem se, da se zanimajo in zavedajo tudi oni zgodovinsko-važnih dogodkov in se vesele, ako jih morejo nekako dejansko izvajati v istem času tudi oni sami.

Igra združuje do malega vse lastnosti dobre telovadne igre, kajti igra se lahko

1. na vsakem prostoru, kjer je le mogoče se gibati;

2. poljubno število otrok;

3. je pripravna za vsako starost, mali in veliki, skupaj ali posebej;

4. je sposobna za dečke in deklice, skupaj ali pomešano.

Radi njene aktualnosti sem se odločil, da jo priobčim v nadi, da pripravim marsikatero veselo urico naši mladini in učiteljstvu. Mislim, da je bo vesel tudi v tej panogi mladeniške vzgoje velezaslužni gospod profesor doktor Pivko.

Igra se pa takole:

Otroci stopijo v kolobar in si podajo roke. Učitelj lahko stoji v sredini ali pa kje na strani, da nadzoruje. Na znamenje učiteljevo spusti eden učencev roke svojih tovarišev in se poda v nagel beg zunaj pred krogom. Na njegovem mestu nastavša vrzel se ne sme skleniti, ampak ostane prazna. Med tekom se dotakne begun nalahno hrbta enega drugih učencev. Ta zapusti takoj svoje tovariše in svoj prostor, ki mora ostati tudi prazen in jo vdere v beg, toda na nasprotno stran.

Ko se srečata begunca, se ustavita, si podata roke in prvi vpraša: „Kam bežiš?“ Drugi odgovori: „V Carigrad!“ — Nato pa zdirjata naprej. — Prvi, ki pridirja do vrzeli, svoje ali nasprotnikove, lahko vstopi in je na varnem, drugi pa dirja naprej in se lahko spet dotakne drugega tovariša, ki mora zopet zdirjati na nasprotno stran, da se zopet srečata itd., ad libitum. — Ko se srečata, si morata podati roke radi tega, da se ž njima pristrezeta, sicer bi v naglici se lahko trčila z glavama.

Kakor razvidno, je igra zelo preprosta, vkljub temu pa zanimiva. — Poskusite jo. — Želim mnogo zdrave zabave! — Zdi se mi, da sem v svojej mladosti videl nekaj podobnega, toda natančnejših podatkov ne vem.

RAZGLEd.

Časopisni vpogled.

Za povzdigo obrtnega in trgovskega stanu se briga pri Srbih posebno društvo „Privrednik“, kar pomenja približno to kakor naš „obrtnik“, toda s splošnejšim pomenom vseh pridobitnih ali produktivnih stanov. To društvo objavlja v listih, med drugim tudi v „Novem Vaspitaču“, organu za pedagoško književnost, sledeče notice:

Dosti je bilo govora, a zdaj na delo! Kako pa bomo napredovali v delu? S pripravljanjem delavcev za vse poklice in stroke. A to pomeni s pripravljanjem otrok za vse poklice.

Pripravljajte mladino za vse pridobitne poklice! Razkošje in gospodstvo je narode upropastilo; delo in varčnost dviga narode. Ako v srbskem narodu napreduje delo v vseh panogah in se okrepi srednji stan, mu noben drugi narod ne more škodovati.

Srbski starši, rešujte svoje otroke od propasti! Rešili jih boste, ako jih navadite na pridobitno delo, a ne na slastno in gospodsko življenje. Sposobni, spretni in okretni napredujejo in se bogatijo, ne prosijo nikogar za protekcijo.

Čuj i pamti Srbije! Narod, ki nima svojega močnega srednjega stanu, ki nima svoje trgovine, svojega obrta v svojih rokah, ki nima vsega gospodarstva v svojih rokah, tak narod bo poteptan od drugih.

Pošiljajte pridne in sposobne učence k rokodelstvu! Pošljite jih čim dalje od doma, v svetu si mladenič poleg strokovnega znanja pridobi svetovno uglašenost, modrost in izkušnjo, nauči se raznih jezikov, razširi si obzorje in poveča moško odločnost.

Učitelji, starši! Pošljite zdrave, pridne dečke od 12—15 let, tudi najsiromašnejše „Privredniku“, ker je za pridne vajence vse preskrbljeno od prvega dne, pa dokler ne postane samostojen in se oženi, le svojega reda in navodila se mora držati.

Velika je naša napaka, ker izkušamo s svojimi otroci to in ono, namesto da naprej določimo program, po katerem jih hočemo pripraviti za življenje.

Ne silite se, starši! Ne dajajte otrok študirat, ako ne morete zdržati stroškov do konca, ker je večja sramota, ako se začeto ne dovrši, nego ako se sploh ne začne. Bolje je navajati otroke za pridobitne poklice, ki so za nas najpripravnejši in dajo dobiček.

Tako pri Srbih. Slovenci še takega društva nimamo, akoravno bi ga kravno potrebovali. Vsled tega sili zlasti na Kranjskem vse sposobno in nesposobno v gimnazije, kjer nima bodočnosti. Na Štajerskem se veliko slovenskih dečkov uči rokodelstva in obrta, a žalibog v nemških mestih odtuji narodu. Te bi trebalo ohraniti, po časnikih pa objavljati takšne oglase kakor je ta srbski, dokler se ne ustanovi tudi pri nas podobno društvo.

Roland.¹ — L. 1913.

1. štev. „Die Großen und ihre Zeit“ (A. M. Scheibhuber) so zgodovinske reminiscence iz 1806—1815, prepletene z mislimi iz danes in iz vedno. — „Goethe und die Politik“ so izreki G. iz dela: Eckermann, „Gespräche mit Goethe“ — „Es wird weiter geheimnisst“ (W. Oehme) je klic po odpravi tajne kvalifikacije. — „Die Erziehung des Kindes vor der Schulzeit“ prinese v eni prihodnjih številok slovenjeno „Dom. Ognj.“, nakar opozarjam tu ter ne pogovarjam natančneje. — Ein Beitrag zur Heimatkunde“ je mal načrt kot navodilo za delo. V takihle mislih se

¹ zal. Alfred Janssen, Hamburg. — Cena letno 4 Mk.

suče: Zakaj ne bi se razprodajale pri ponku otroške izkušnje? Če se posreči učitelju, da zaslutijo otroci, kako daleč raztega naša industrija svoje tipalnice, s koliko tisoč niti veže našo domovino s svetom, mu je to lahko v zadostilo, da je podal glavne vrednote, ki leže v snovi — in tako pride na razgovor pri domovinoznansvu tudi trgovina v Indiji, pa žetev v Ameriki, ker ne sili boječe vprašanje: „Pa ni to preoddaljeno?“ življenje iz šole. V 2. delu črtice je en skiciran primer, dvajset jih je navedenih po naslovih. — „Zum Vorlesen: Im Negerdorf“ pa je po mojem mnenju tako malo otroško, da jaz bi jim ne čital te stvari naprej. — „Das eiserne Gedächtnis“ diši po tendencioznosti pa še kot tako nima posebne vrednosti. — „Helen Keller“; omenja se „Die Geschichte meines Lebens“, ki tudi pri nas ni neznano. — Zanimivo je poročilo v „Umschau“ o znani šolski predlogi v saški kameri; v ti številki je poročilo o boju reakcije in o onem učit. društva v Leipzigu. Kdor čita to poročilo, ga bo čital s pridom; vredna poučitev je tudi vsa zadeva sama.

2. štev. Der Mammonismus an unseren höheren Lehranstalten und die „Presse“. To-le so prav čedne razmerice, ki nam jih slika tu E. D. „po življenju“; posebno v „preši“, t. j. v tečajih, kjer se pripravlja razne povsod propale individuje na to, da le dobe „Einjährigenschein“, kar je v Nemčiji menda višek „splošne izobrazbe“ premožnejših slojev. Ej, mamon, mamon...! — Za „Das Haus und das schulpflichtige Kind“ velja isto, kar zgoraj pri „Erz. d. Kinder...“ — „Bei der Arbeit“. J. R.: „Der Kohlenzug“ in „Bei den Zwergen“ sta tu; dobro je, veliko je in veselo je to delo. Pri drugem na pr. obravnava J. R. pomanjševalnice na „chen“ in „lein“ pri pritikavcih. Pravi, da je imel s tem srečo pri otrokih, da so delali in vadili trdno; tudi pisali so o pritikavcih in deklice so naštele v pomanjševalnicah kuhinjsko orodje pri pritikavcih doma, dečki pa njih poljska in vrtna orodja in njih orožje. Tako že verjamem, da je imel J. R. srečo; pa saj veste! Na ta kotichek v Rol. sem že večkrat opozarjal. — „Schulandachten je tako lepa satira v obliki legende, da se na koncu sam Bog in sv. Peter smejeta do solz nesmiselnosti ljudi. Pa ni Bog huđ na nje: „Vidiš, moj ljubi Simon, naš veliki nasprotnik je takrat pri stvarjenju ženskih prebivalcev dobro razumel, kako nam je treba nasproti delati. Jaz sem jim dal v sreč ljubezen. Satan pa jih je osrečil s paragrafi.“ Zato pa si tudi dá Vsemogočni pri petju v šol. pobožnostih v ušesa vato, ker so ljudje v paragrafih pozabili, da je tudi „pre“-muzikaličen... — „Friderika bodo vzgojili za grškega mladeniča,“ govori v možganih mrzel, rezki, predrzi posmeh, ko H. S. v „Ein Grichenjüngling“ premišljuje, zakaj vendar se mora ubogi dečko učiti in učiti nepravilnih latinskih glagolov. — „Umschau“ prinaša iz Laškega znano veselo poročilo, da je zmagala pri novem šolskem zakonu naprednost nad reakcionarnostjo; pa tudi upravičen protest proti šundu in njega razširjanja s takozvanimi „Waschzettli“.

3. štev. Pol je je posvečene premišljevanju o skupnem delu učiteljstva in staršev. „Die Stellung der Eltern zur Schulreform“ (H. O. Zimmer) poziva na to delo; poziva vzlic temu, da je prepričan, kako dolga je še pot do tja, kjer se bo tako delalo, vzlic temu, da „bodo hodili še mnogo ovinkov in mnogo napačnih poti in sicer oboji, starši in učitelji. Oboji pa spadajo v bodočnosti skupaj, oboji naj bi se sešli prav pogosto. „Winke für die Erziehung der Schulentlassenen“ (H. Scharr) poziva zlasti na to, kaj naj dá šola v življenje in za kar naj se pridobi doraščujočo mladino. — „Die Hamburger Elterngemeinschaften, ein verheissungsvoller Anfang“ je poročilo, ki mu posvetim o svojem času večjo pozornost. — V „Zum Vorlesen“ ima tu začetek „Klosterleben“, kos iz kulturne zgodovine, podan za otroke. — Prav zanimiv je spis pod „Bei der Arbeit“ o matematični geografiji v elementarnem razredu; če ne verujete, da je to mogoče, premislite in poskusite! — Kdo bi se bridko ne nasmejäl pri črtici „Wenn Schulmeister schreiben...“? O, v satiri je vedno toliko resnice, da človeka od smeha vse boli...

Letos si je stavil Roland kot poglavitno nalogo — in bo to še nadaljeval v vseh številkah — govoriti o „Elterngemeinschaften“. Poročila so taka, da moramo že samo zaradi tega priporočati list, da se poučimo o stvareh, ker tudi mi še tu nismo daleč vzlic „roditeljskim večerom“.

Pav. Fleré.

Pedagoški paberki.

—r— **Šolska darila.** Murawski priporoča kot najboljšo šolsko darilo v „Neue Bahnen“ knjigo. Treba bi pa bilo darovanje organizirati. Naj bi se za vso državo ustanovil centralni odbor, v redkem šolskem krogu pa krajevni odbori. Ti odbori naj bi skrbeli za podporo. V ta namen naj bi izhajal poseben časnik. Darov bi naj bili deležni vsi učenci. Ako jih je na Nemškem 10 mil., razdelilo bi se na leto milijon knjig desetih avtorjev. Kako ogromna vzgojna moč bi to bila, ko bi šlo na leto milijon Schillerjevih knjig med narod! Tako bi se v resnici vzgojil narod čitateljev.

—r— **Vpliv deklamacij na vzgojo mladine.** V zadnjem času poezija in deklamacija med mladino propadata. Življenje v dobi pare in elektrike, neprestani boj za obstanek nas napolnjujejo z ravnodušnostjo napram vezani besedi. Potrebujemo pa osvežujoč vir, ki bi nas vsaj deloma odvrnil od bojišča in nas uvedel v svet idealov. Ta vir je poezija, ki izgubi dan za dnevom nekoliko prijateljev. Dela mojstrov leže v salonih lepo vezana in čakajo prijateljev, ki bi iz njih črpali nado za boljšo bodočnost. Da se to stanje spremeni, je treba reformirati mlado pokolenje. V šolski vzgoji se je treba ozirati na estetično vzgojo. Poezija in deklamacija kakor petje in godba oplemenijo srce, dvignejo človeka nad vsakdanjost. In če je na svetu še kaj smisla za poezijo potem ga najdemo pri slovanskih narodih, katerim je ta redki dar prirojen. Že na najnižji stopnji pouka moramo seznanjati otroke s pesmicami. Samo opazujmo, kako dete oživi, če ga uvajamo v svet krasote! Čuditi se moramo, da se ta vrsta plemenite zabave otrok pozneje tako zanemarja. V višjih razredih seže otrok z odvratnostjo po knjigi z verz, a navadna tožba, da „dete nerado čita pesmi“, je jasen dokaz o napačni estetiški vzgoji mladine. Vedeti, da nismo otroka naučili poštevanke, in tožiti, da dete ne zna množiti, to pač nima smisla. Smisel za lepoto treba vzbujati in negovati prav tako, kakor druge zmožnosti. Če tega ne storimo, potem ta zmožnost utrne. Od igravih rim nadaljujmo na višjih stopnjah. To je sicer težko delo, ki zahteva popolno razumevanje razvoja otroške duše, ali delo je tudi hvaležno.

L in V. Znano je, da Belokranjci in obmurski Slovenci izgovarjajo čisti I na koncu; znano je pa tudi, da zlasti Gorenjci izgovarjajo I kot v ne samo na koncu besedi, ampak tudi v sredi n. pr. bi(v) pa b(v)a, š(ov) pa š(v)a, bra(v) pa bra(v)a, rek(u) pa rek(va) itd. Nasprotno pa rečejo Gorenjci „udola“ namesto vdova. Pristaši izgovarjanja v namesto I opiraje se na ljudsko govoricu, bi morali biti dosledni tudi pri ženskem spolu, zahteva samo za moški spol je polovičarska in se ne da opravičiti z ljudsko govoricu. Sicer pa ima čisti I v ljudski govoricu enako domovinsko pravico kakor v, kar je iz gornjih vrstic razvidno.

B.

—r— **Nadomeščevanje domačega uka s šolskim.** Kakor poroča „The Post“ iz Pittsburga, je predložil tamkajšnji „ravnatelj pouka“, naj se odpravi domača priprava učencev za šolo in naj se uvedejo zato obligatne vaje po pouku v šoli, in ta seveda pod natančnim nadzorstvom. Svoj predlog utemeljuje s tem, da so starši preveč obteženi z drugimi skrbmi in ne morejo paziti na pripravo svojih otrok za šolo. Ko bi se pa učili učenci v šoli po pouku, tedaj bi se vedno vedelo, ali je učenec dovolj pripravljen ali ne; tudi bi se učencem razjasnilo to, čigar med poukom niso dobro razumeli; spoznali bi učitelji, kateri učenci so nadarjeni in kateri nadomeščajo nadarjenost z marljivostjo; učitelji bi spoznali, ali so lekcije preobsežne ali premajhne, vsa učna osnova bi se popravljala. Učenci bi ne mogli postati lahkoumni in običajno postopanje dijaštva po mestu

bi nehalo. Tudi bi se duševno delo lahko primerno prekinilo in onemogočila duševna preutrujenost s pametnimi telesnimi vajami in igrami. Nadalje bi bila vsaka prevara učiteljev, katerim se prinašajo kopije nalog in tuje delo kot lastno, nemogoča.

—j. **Nemščina v slovenskih ljudskih šolah na Kranjskem.** Pouk v nemščini se je dosedaj na Kranjskem pričel šele v 3. razredu na štiri- in večrazrednicah. Sedaj pa žele nekateri krogi, da bi se pričelo z nemškim poukom že v 2. razredu in da bi se na osemrazrednicah nemško poučevalo zemljepisje in zgodovina v višjih treh razredih. Proti temu so pa zopet važni pomisleki, kajti predpisana tvarina bi se ne mogla doseči v tujem jeziku in učni načrt bi se moral precej skrajšati, kar bi bilo predmetu precej na kvar. Nekateri tudi mislijo, da bi se nazorni prirodopis lažje obravnaval v tujem jeziku kakor abstraktna zgodovina. Zopet drugo mnenje je, naj bi se pomnožilo število ur za nemščino v višjih razredih za eno, katera pa naj bi se porabila le za konverzacijo toda ne na podlagi beril, ampak za razgovor iz vsakdanjega življenja. — Čujejo se tudi klici po reformi sedanjih učnih knjig za nemščino. Kadar stvar dozori poročamo kaj več.

—l. **Pomožni pouk, Nachhilfeklasse** — je uveden že dlje časa v Švici. V appenzelskem kantonu se poučujejo v 10 občinah otroci, ki radi slabe nadarjenosti ne morejo napredovati v ljudski šoli, po popoldanskem pouku, razen tega pa morajo hoditi v šolo tudi obnem z drugimi otroci. Učitelji teh pomožnih šol hospitirajo v presledkih na zavodih za slaboumne, kar jim omogoča deželna podpora, ali pa se naobrazujejo strokovno v posebnih tečajih; od l. 1904. naprej se sestajajo vedno v letnih konferencah. A. Koller sodi v svojem članku „Štetje duševno nedostatnih otrok v kantonu Appenzell“, da je ta pomožni pouk, četudi plodovit, vendar samo sredstvo za silo, ker učitelj, utrujen od predpoldanskega in popoldanskega pouka, tudi pri najboljši volji ne more delati učnih čudežev. Tudi je popolnoma proti higijeni, da abnormalni otroci še tedaj delajo, ko so normalni že prosti, in da se učijo tedaj, ko je duševna svežina že davno izginila. Zato je pač edina pomoč za slaboumneže v tem, da se jih zbira v posebnih pomožnih šolah in ne odpravlja samo z nekaterimi urami ponavljanja.

Skrb za obrambo mladine.

—b— **Ferijalna igrališča** obravnava časnik „London Teacher“ in pravi, da so leta 1911. otvorili v Londonu 26, leta 1912. že 40 ferijalnih igrališč za one otroke, ki čez počitnice ne morejo na deželo. V ta namen so uporabili šolska igrališča, ki so bila čez počitnice vedno zaprta. Na deških igrališčih so vodili igre 1 vaditelj in 3 starejši učenci. Na dekliških igrališčih so bile: 1 vaditeljica, 1 postrežnica in tri starejše deklice, ki so vodile igro. Ves teden izvzemši nedeljo so bila igrališča odprta od 10. ure 30 min. do 12. predpoldne, od 2. ure 30 min. do 4. ure 30 min. in od 5. ure 30 min. do 7. ure popoldne. Leta 1911. je igralo v 2790 posameznih urah 424.000 otrok. Zahteva se več vaditeljev, ker je bilo vedno igrališče prepolno otrok.

—b— **Pošta in morala.** Novoyorški upravitelj pošt Morgan je izdal naredbo, s katero je omejil prava žen, posluževati se korespondence poste-restante. Vsako dekletce v šolski dobi, ki pride po takšen list, se mora legitimirati. Pošta obvesti o stvari takoj starše ali skrbnike. Ravno tako se je omejilo pravo uporabljati poštna predalčka, katerih so se posluževale deklice iz najboljših krogov za svoje ljubavne pustolovščine. V neki odlični dekliški šoli so zasačili društvo 50 deklet, ki so skupno plačevale predalček za svojo tajno korespondenco. Sedaj pa se mora vsak abonent poštnega predalčka legitimirati. — Ne bi škodovalo, ko bi za naše velikomestne pošte izšel enak ukaz. Pa tudi listi bi morali odklanjati inerate premladih deklic in ne služiti radi par krajcarjev demoralizaciji.

—b— **Skrb za pohablence.** Povsod se opaža v novejšem času pokret, ki ima namen, osvoboditi družbo beračev. Za slepce in gluhaneme se je že mnogo storilo, sedaj

so na vrsti pohabljenec. Siromaki so bili doslej žrtva družbe, ki se ni brigala zanje in si tako plela bič, neredkokrat oster, čigar udarci so bili nadvse občutni. Na svojem križevem potu so pohabljenec prav čisto postali zločinci. — Sedaj pa se trudijo dobrosrčni ljudje, da izpremenijo tudi pohabljenec v koristne člane družbe. Kakor povsod, tako tudi v tem oziru kaže privatna smotrenost državi pot do cilja. Tako so v Novem Yorku ustanovili društvo, ki proučava, katero rokodelstvo bi bilo za različne vrste pohabljenec najbolj pripravno. Za pohabljenec z zdravimi rokami so ustanovili zlatarsko šolo. Sprejeli so 17 vajencev od 14—24 let. Takoj se je pokazalo, da je bil ta korak srečen. Učenci so lepo napredovali. Delajo pet dni v tednu po 6 ur na dan. Tuberkulozni mladeniči se ne sprejemajo. Zdravje vseh učencev se je poboljšalo. Doslej so dobivali učenci 1% dobička, sedaj mislijo to podporo povišati. Absolventi te šole se bodo namestili v večjih tovarnah. — Ali pri nas ne bi uspeli v tem oziru?

Šolske in učiteljske vesti.

—b— **V Meksiki** se je vživel nacionalni kongres učiteljev. Vsako leto enkrat se zberejo v glavnem mestu ljudskovlade oficialni zastopniki posameznih teritorijev in zastopniki javnih in zasebnih šol. Oficialni zastopniki poročajo o napredku šolstva v poverjenih jim teritorijih. Razen tega se obravnavajo na shodu tri teme, katere določi in objavi nekoliko mesecev pred kongresom naučno ministrstvo.

—b— **Okrajne konference** se bodo letos vršile tudi na Moravskem. Zaukazano je, naj dnevni red obsega samo eno predavanje, da se more tema res temeljito obravnavati in da se morejo debate udeležiti vsi učitelji. Pametna misel in pripravljamo stalnim odborom to postopanje v posnemo.

—b— **Tečaj za deška ročna dela** se bo vršil začetkom letošnjih počitnic v Krajevem Gradeu na Češkem. Poučevalo bo učiteljstvo deške vzgojevalnice in nekoliko drugih strokovnjakov. Pripravljene so tele stroke: 1. Modeliranje z glino. 2. Modeliranje s ploščevino. 3. Delo s papirjem (izrezovanje, nalepljanje, kartonaža itd.). 4. Delo z ličjem in rogozom. 5. Lesni izdelki. 6. Izdelovanje igrač. Ako se bo zahtevalo, predavalo se bo tudi o slöjdu, o dekorativnem slikanju, o uporabi koralov, o izrezovanju linoleja in lesa. Vse to se bo predavalo v okviru zahtev novih osnov za risanje na ljudskih in meščanskih šolah. — Mesto na nemške tečaje hodimo rajši na slovanske.

—b— **Zakaj nimamo svojih nazornih slik?** se vprašujemo dan za dnevom. Slike, ki jih nujajo slovenskim šolam nemški prodajalci, vendar ne malo ne odgovarjajo našim razmeram. To nas vodi vse nekam v porenške in polabske kraje Nemčije, a ne v slovanske. Ali bi se ne našel umetnik, ki bi hotel pomoči v tem oziru slovenski šoli?

—l. **Letsko učiteljsko društvo v Rigi** je bilo 6. januarja 1913 uradno razpuščeno. Društvo je imelo 800 članov. Izdajalo je list „Izglitiba“ (naobrazba) s pedagoško-literarno vsebino, obdrževalo učiteljske tečaje, zbiralo gradivo za pedagoški muzej itd. Glavnica 10.000 rubljev je prešla v roke „Učiteljskega muzejskega društva“.

—l. **Angleški učitelji in feminizem.** Angleški učitelji ljudskih šol so se na shodu v Hullu izrekli proti temu, da bi imele učiteljice isto plačo kakor učitelji; tudi so bili proti volilni pravici učiteljic.

—l. **Počitnice ljudskih in meščanskih šol na Pruskem** so bile doslej tako razdeljene, da je bilo 16 dni prostih ob Velikinoči, 6 dni o Binkoštih, 12 dni o Božiču in 38 dni koncem šolskega leta. Sedaj so pa razširili glavne počitnice na 58 dni in skrajšali medletne počitnice. Torej vendar enkrat, da se Prusi ravnajo po nas in ne obratno!

—l. **Prva otroška čitalnica** je bila ustanovljena lani na Dunaju od društva za ljudsko naobrazbo. V sredo in sobotah pohaja čitalnico od 2. do 5. ure popoldne povprečno 120 čitateljev. Meseca maja se čitalnica zapre in meseca septembra zopet odpre.

—1. **Pomožno šolo** so ustanovili v Karlínu na Češkem za 6 dečkov in 10 deklic. Šola ima veliko dvorano in kopaljšče. Oskrbljena je bogato z učnimi sredstvi. Učitelj je plačan kakor učitelji meščanske šole, ker je mestni svet bil mnenja, da je pouk na pomožni šoli zelo težaven. — Druga pomožna šola se je ustanovila v Klatorih. Stoji v mestnem parku in je oskrbljena tako dobro, da je uprav vzgledna. Ima delavnico in učilnico s podlago iz ksilolita, električno luč, krasno pohištvo, okoli stavbe je vrt. Šolo pohaja 7 dečkov in 9 deklic. Poučuje se v dveh oddelkih po 18 in 25 ur na teden. — Tudi v Kolinu imajo pomožen razred za 19 otrok. — V Pardubicah obstoji pomožna šola že čez eno leto. — Tako se na Češkem pomožno šolstvo prav lepo razvija.

—1.— **Statistika obrtnih šol za leto 1910./11** je bila nedavno objavljena. Stanje v deželah je tole: Češko: 54 strokovnih šol čeških z 10.204 učencev, 331 občnih čeških s 35.311 učencev; 11 str. nemških s 652 uč., 155 splošnih nemških z 18.448 uč. Morava: 21 str. čeških s 1810 uč., 112 občnih č. z 9300 uč.; 13 str. nemških s 1080 uč., 55 občnih nemških s 6041 uč., 2 obč. č.-n. z 273 uč., 1 obč. poljska s 143 uč. Šlezija: 12 obč. čeških z 827 uč., 4 obč. poljske s 179 uč., 3 str. nemške z 89 uč., 38 obč. nem. s 4415 uč., 1 občna nemško-poljska s 46 uč. Galicija: 12 str. poljskih 634 uč., 67 obč. poljskih 9778 uč., 1 pripravnica poljska z 52 uč., 1 obč. poljsko-nemška s 303 uč. (Rusini — nič!) Bukovina: 8 obč. nemških z 1011 uč., 1 občna nemško-rum. s 146 uč. (Rusini — nič!) Dolenja Avstrija: na Dunaju: 147 strok. za 44.071 uč., 13 obč. za 1939 uč. in 2 trgovski za 5822 uč. Po deželi: 4 str. za 129 uč., 55 obč. za 5606 uč. Gornja Avstrija: 5 str. za 406 uč., 7 obč. za 1149 uč. Solnogradsko: 1 str. 101 uč., 13 obč. 639 uč. Štajersko: 12 str. nem. 696 uč., 39 obč. nem. 3660 uč., 3 občne nemško-slov. s 147 uč., 1 občna slov. s 27 uč. Koroško: 6 strok. 184 uč., 23 obč. s 1042 uč.; Slovenci — 0. Kranjsko: 3 strok. slov. 685 uč., 16 obč. slov. 982 uč., 4 obč. nem.-slov. 310 uč. (Kaj pa v Kočevju?) Trst: 1 obč. za 79 uč. Gorica: 1 str. ital. 21 uč., 12 obč. ital. 784 uč., 4 pripravnice ital. 142 uč., 8 obč. slov. 450 uč., 3 slov. pripravnice 67 uč. Istra: 6 obč. ital. 514 uč., 1 obč. hrv. 162 uč. Tirolsko: 14 obč. nem. 777 uč., 14 obč. ital. 767 uč. Vorarlberg: 1 strok. 24 uč., 13 občnih 596 uč. Dalmacija: 4 občne srbsko-hrv. 230 uč. Skupno 1339 šol za 174.242 učencev in učenk.

Inostransko šolstvo.

—š.— **Nomadne šole na Kavkazu.** Na Kavkazu je še mnogo nomadov, pastirskih narodov, ki se selijo s svojimi čredami s pašnika na pašnik. Seveda je pouk pri seljenju nemogoč. Zato nameravajo sedaj ustanoviti na Kavkazu takšne šole, ki bi sledile rodovom na potovanjih. Le tako bi se otrokom zajamčil reden pouk. Ravnatelji in nadzorniki so se vsi izjavili za takšen način pouka in so vladi to reformo toplo priporočili.

—b.— **Državnega šolskega zakona** še vedno nimajo na Nemškem. Vsaka državnica nemške zveze ima avtonomne šolske zakone. Bistvuje sicer državna šolska komisija, ki se ima baviti s šolskimi zadevami, ali posebne delavnosti ne kaže. Socialni poslanci so v zadnjem zasedanju zahtevali, naj se spremeni ta komisija v državni šolski urad. Centrum je takoj zapazil namero ustvariti državni šolski zakon, in se je zato izjavil proti predlogu. Za državni šolski svet se je zavzemal znani pedagog, poslanec mnihovski, dr. Kerschensteiner. Debata je bila zelo živahna in pričakovati je, da to vprašanje ne izgine več z dnevnega reda državnega zbora Nemčije.

—1.— **Proračun za šolstvo v Novem Yorku** iznaša sedaj 191.593.250 kron.

—1.— **Potujoča šolska razstava filipinskih otokov** je bila v mnogih ameriških mestih; povsod so jo občudovali. Šolstvo na Filipinih je novo, zato se je organiziralo brez predsodkov in ozirov na stari način vzgoje. Živec tega šolstva je delovni pouk; uspehi te vrste šole so bili takšni, da vzbujajo povsod občudovanje.

„Revue Pédagogique“.

—1— **Prenapolnjeni razredi.** Tudi najbolj kulturne zemlje še niso rešili svojega šolstva vseh nedostatkov. Med poslednje moramo zlasti šteti prenapolnjene razrede, ki onemogočujejo vsako vzgojo, duševno, zlasti pa telesno. Letos je na pr. v francoskih elementarnih šolah 114.730 razredov; četudi je normalno število učencev 50 za vsak razred, je 3070 takšnih razredov, ki imajo 51—60 učencev, 491 od 61—70, 46 od 71—80, 5 od 81—90, 4 od 91—100 in več. Kot vzrok temu se navaja nedostatek šolskih sob za paralelke.

V Prusiji je bilo l. 1911. nič manj od 6½ milijonov učencev. Od teh jih je bila cela petina, namreč 1.219.000 v 7396 prenapolnjenih razredih, izmed katerih je mnogo takšnih, ki imajo tudi nad 70 učencev. V vzhodni Prusiji je mnogo šol z enim učiteljem, kateremu je poverjenih do 230 otrok. Sto in sto je šol, kjer je po 120 učencev v razredu. Te šole se nahajajo navadno v revnih občinah, ki pri najboljši volji ne morejo razširiti šolskih poslopij, ker ni denarja. Sedaj se bode tem nedostatkem odpomoglo na državne stroške.

—i— **Šolske stavbe v Berlinu** ne odgovarjajo več številu učencev. Berlinsko učiteljsko društvo se pritožuje, da se poučuje 20.000 otrok v najetih prostorih, da so razredi prenapolnjeni, da je plača učiteljev premajhna, da ni dovolj telovadnic, dvorišč, učnih sredstev itd. Torej ni vse zlato, kar bi rado zlato bilo.

—i— **Nedeljski pouk** je menda na Nemškem v 57 mestih. Pri glasovanju staršev o tem predmetu se je za ta pouk izreklo v Monakovem samo 60% staršev, v Eberswaldu in novi vasi pa 100%.

—i— **Varčevanje na hamburških šolah.** Vsak učenec sprejme pri vstopu v šolo hranilno knjižico z 1 M. L. 1911. 12. je izdala hranilnica 14.133 knjižic in je imela 30. junija 1912 — 61.353 knjižic z imetjem 416.473 M. Povprečno je imel vsak učenec 6 M 80 pf.

—i— **Otroški vrtci na otoku Kuba.** Ob času vojne za osamosvojitve otoka Kuba je osirotelo mnogo otrok. Vlada se je morala za nje zavzeti in je ustanovila nekoliko sirotiščnic, katere je obskrbila tudi s šolskimi vrteci. Ti vrtci pa so slabo uspevali, ker ni bilo izobraženih vrtnaric. General Wood je zato ustanovil izobraževališče za vrtnarice v Havani. Voditeljica Keil je bila angleške narodnosti, vendar jo je v novejšem času zamenila Kubanka. Keil je postala nadzornica vrtecev, ali tudi tu jo je kmalu zamenila domačinka. Sedaj je na Kubi 56 otroških vrtecev. Vsako mesto in tudi večje vasi se ponasajo sedaj s takšnim zavodom, ki uživajo povsod velike simpatije pri prebivalstvu.

—i— **Šolstvo v Queenslandu v Avstraliji.** Dežela Queensland je razdeljena na 14 šolskih okrožij, katerim načeluje šolski nadzornik, vsa okrožja pa so zopet podrejena Departementu prosvete. — Nadzornik dobiva 10.000—12.000 K na leto, dvakrat na leto pa še doklado od 600 K. Učitelji dobivajo večinoma do 5000 K na leto. Oženjeni učitelji dobivajo doklade, kakor tudi oni, ki živijo v slabo naseljenih krajih. No nikjer ne presega plača 9000 kron. — Učiteljice imajo večino: na 1228 učiteljev pride 1495 učiteljic. Stroški za šolo znašajo 7 milijonov kron. — Država vzdržuje 1127 šol in samo 102 šoli sta privatni. Šolskih otrok je 113.000, in sicer 58.000 dečkov, 55 tisoč deklic. Redno prihaja v šolo samo 100.000 otrok, ali vsi otroci ne pohajajo šole vse leto. Dnevno je v šoli do 70.000 otrok. En otrok stane do 80 kron na leto.

Prosvetna kronika.

Društvo za prirejevanje plemenitih zabav mladine v Pragi. Simpatična korporacija v zadnjih treh letih živo in sistematično skrbi za zabavo otrok. V minulem letu je društvo priredilo 20 brezplačnih zabav, katerih se je udeležilo čez 6000 otrok. Pripovedovali so otrokom češke pravljice, ki so jih oživili s skioptikonom, priredili so koncerte, predstave z lutkami (punčkami), akademije za proslavo prvih čeških mož, predavanja itd. Sodelovali so prvi češki umetniki, muziki in glumci. Razen tega je prirejalo društvo

izlete in podpiralo siromake gmotno, da so se mogli izletov udeleževati. — Praška občina podpira to društvo prav znatno in mu je dala v brezplačno uporabo svojo moderno sobano za predavanja, ki je bila zgrajena pred dvema letoma v šoli pri Najsv. Trojstvu. Predsednik društva je bil praški podžupan J. Schrötter. Kdor se za stvar zanima, naj se obrne na tajnika Boh. Schweigstillia, učitelja v Pragi I. ul. K. Světle št. 14. „*Bes. učit.*“

—b— **Shod mladinskih pisateljev** nameravajo sklicati na Dunaju. To bodo torej možje, ki pišejo samo za mladino. Bolje bi bilo prirediti shod proti takšnim pisateljem, kajti kdor piše za mladino, kar bi ne čital tudi odrasel človek z velikim zanimanjem, ni pisatelj, ampak šušmar. Danes še prevladuje mnenje, da so „spisi za mladino“ nesmisel, ker to niso umetniška dela, ampak mazarije.

—b— **Statistika analfabetov.** Nemško 0·005, Švedsko in Švica 0·1, Dansko 0·2, Velika Britanija 1·0, Francija 2, Nizozemsko 2·1, Finsko 4·9, Belgija 10·2, Avstrija 25·7, Grško 30·0, Italija 31·3, Bulgarska 53, Srbsko in Ruska 62, Portugalsko 70, Rumunsko 75.

—b— **Društvo vadnic v Monakovem.** Društvo vadnic v Monakovem je razširilo svoj delokrog z izvolitvijo odbora, ki bi naj prirejal tečaje za znanstveno naobrazbo učiteljev. Društvo je to ukrenilo, ker je spoznalo, da se mora reforma šole razvijati skupno z razširjenim znanjem učiteljstva. Zahteve sedanje šole so znatno večje nego pred 10 leti, in vadnica zahteva še mnogo več.

Zlasti je potrebna priprava za delovanje v vadniških otroških vrtcih, ker je treba onemu posebnega znanja, kdor hoče razumno odgovarjati na vprašanja otrok. Tečaj je namenjen osebam, ki ne poučujejo v ljudskih šolah. Predavali bodo akademiki, čijih znanje stoji na vrhuncu časa.

—r— **Otroška liga za olepševanje mesta.** V nekem mestecu države Michigan v Ameriki so ustanovili otroško zvezo, katere namen je skrbeti za olepševanje mesta. Najpreje je nastal v otroškem odboru mestne knjižnice sekretarijat, ki je obljubil otrokom cvetlična semena, ako se provizorno oglasijo kot člani bodoče lige in se obvežejo, delati eno uro na dan za čistost mesta. Ko je bilo zanimanje vzbujeno, se je liga trajno ustanovila. Vsak član sprejme listek, na katerem je namen lige takole očrtan: „Hočem, da bi bilo naše mesto krasno in stanovanje v njem prijetno. Zato bodem 1. sodeloval pri čiščenju ulic in trgov, 2. sadil cvetlice, viniko in drevesa, 3. sodeloval pri utemeljevanju vrtov, skrbel za čistost v stanovanju svojih staršev. Nemara vsega tega ne bodem mogel izvrševati, ali storil bodem, kolikor bodem mogel, da pomagam pri olepševanju našega mesta.“ Potem sledita podpis in naslov otroka. Na robu označi učitelj delo, ki se je poverilo otroku in čas, v katerem se je delo izvršilo. Nova semena se oddajajo tedaj, ko se list vrne. Liga ima danes 650 otrok. Malo je med njimi takih, ki bi žrtvovali zveznim namenom samo eno uro na dan, ker delujejo s pravim navdušenjem. Ali to navdušenje je prešlo tudi na starše in učitelje, tako da so vsi vneti za olepševanje mesta. — Ali bi ne kazalo kaj takega poskusiti tudi pri nas?

—r— **Pametna misel.** V Belgiji mislijo uporabiti pošto v kulturne namene. Pri vsakem uradu ustanovijo knjižnico, ki bode izposojevala knjige brezplačno. Samo pri prvem izposojilu bo treba plačati 3 franke kot jamčevino za slučaj, ko bi se knjiga izgubila ali ne vrnila. — No, pri nas bi to bilo nemogoče, ker bi vse knjige bile — nemške.

—b— **Največje knjižnice na svetu.** Dr. G. K. Fortescue, bivši uradnik knjižnice v Londonu je sestavil pregled največjih knjižnic na svetu: British Museum ima 4,000.000 zvezkov na policah, ki skupaj merijo 46 milj. Narodna biblioteka v Parizu šteje 3,500.000 knjig. Carska biblioteka v Peterburgu ima 1,882.000 knjig. Congressional Library v Washingtonu 1,724.000 knjig. Kraljevska knjižnica v Berlinu 1,400.000 zvezkov. Kraljevska knjižnica v Monakovem 1,100.000 zvezkov. Cesarska knjižnica na Dunaju 1,000.000 knjig. Univerza Harvard v Bostonu 900.000 zvezkov. Javna biblioteka v Novem Jorku 800.000 zvezkov. Biblioteka Viktora Emanuela v Rimu 800.000 zvezkov. Biblioteka Bodlelan v

Oksfortu 750.000 zvezkov. Univerza Yale v Novem Havenu 625.000 zvezkov. Bostonska javna knjižnica 600.000 knjig. Odvetniška biblioteka v Edinburgu 565.000 zvezkov. Vatikanska knjižnica v Rimu 450.000 zvezkov. Univerza Cornell Ithaca, N. K., 400.000 zvezkov. Univerza v Chicagu 400.000 knjig.

—b— **Litvinska prosvetna društva.** Največje litvinsko prosvetno društvo je „Saule“, (Solnce) v Kovenski guberniji. Osnovano leta 1907, posvečuje svojo skrb razvoju narodnih šol, katerih je sedaj v guberniji 50; v mestu Kovno vzdržuje to društvo tudi trgovske in pedagoške tečaje; zlasti poslednji so zelo potrebni, ker se v ruskih preparandijah ne predava litvanski jezik. Radikalni Litvini niso člani, ker načeljuje društvu duhovnik (Ksendz) Olševski. Proračun društva je lani iznašal 30.000 rubljev. Za društveni dom v Kovnu so Litvini iz Amerike darovali 40.000 rubljev.

Drugo društvo je „Ziburys“ v Suvaljski guberniji. Ker so v tej guberniji Litvini gosto naseljeni, je njih šolstvo v redu, in društvo ima povsem drug značaj: prireja koncerte, gledališke predstave, predavanja itd., osniva knjižnice in čitalnice, vzdržuje 10 elementarnih šol in žensko progimnazijo v Marijampolju. Društvo razpolaga z 10.000 rubljev v svrhu zgradbe društvenega doma, letni dohodki iznašajo 10.000 rubljev. Društvu načelujejo „Ksendzi“. Lani se je društvo jedva ubranilo vladi.

V Rigi obstoji društvo „Zvaidzde“. Vzdržuje pet elementarnih šol. Proračun iznaša 5000 rubljev. Delavci in duhovniki so se lani sprli, zato ima sedaj društvo dve podružnici.

Vsa ta društva mnogo trpe vsled šikan vlade, ki otežuje otvorenje novih šol in skuša onemogočiti pomnoževanje društvenih sredstev potom loterij itd.

Razne vesti.

—š— **Šola in ječe.** L. 1912. so v Avstriji potrošili za šolo 5,828 816 K, za ječe pa 6,182.000 K. V državi, v kateri se za razvoj šole nihče ne briga, mora biti vedno več ječ; v državi, kjer se ne dopušča, da bi se poučevali otroci v materinskem jeziku, tam mora biti vedno več hudodelcev. Oni, ki so proti šoli, naj se zamislijo in naj se vprašajo, kam plovemo.

—b— **Hus.** Ves kulturni svet bode l. 1915. praznoval spomin največjega Čeha, Jana Husa. Čehi se na ta dan že pripravljajo, ali tudi reakcija že deluje; na čelu ji stoji Cirilometodska Matica s svojim predsednikom, okr. šolskim nadzornikom dr. Vl. Janků.

—b— **Učitelj in učenec.** K tej notici pripomnim, da je okrožno sodišče v Plznu obsodilo učenca Vrano, ki je ranil učitelja Bečvařa, na 5 mesecev ječe. Kot sokrivec je bil obsojen vajenec J. Řezanka, ker je Vrano k atentatu zavedel in mu posodil sedem kron, da si je mogel kupiti revolver.

Kako se gospodari v madjarskih društvih. „Femka“ deluje med Slovaki ter jim reže jezik. Enako „kulturno“ poslanstvo izvršuje „Zadonavsko kulturno društvo“, ki deluje med Slovenci. Predsednik mu je grof Eduard Pallavicini, Evgen Rakosi je podpredsednik, a Koloman Széll je častni predsednik. Lani je izdalo društvo 4160 kron za otroške vrtee, 600 K podpore trem deklicam na državni šoli v Čakovcu, 3824 K za madjarske knjižnice in 8800 K „za druge kulturne svrhe“, o katerih iz računov nič ne izvemo. In to je karakteristikom tega društva, da za večji del stroškov ne ve povedati namena. — Vsi stroški iznašajo 18.984 K. Ministrstvo je darovalo 6000 K, a poljedelsko ministrstvo 400 K. Društvo je nabralo torej samo 12.584 K. Za to nabiranje pa se je izdalo za tiskarnice in pisarniške potrebščine 1300 K. Za pošto in telefon 700 K (četudi ne plačajo za pošto „kulturna“ društva niti vinarja). Za plače tajniku, blagajniku, pregledniku, ravnatelju pisarne, pisarici na stroju in slugi 10.200 K. Za penzijo, davke in podporo bolnih 800 K. Za pisarniške prostore 2000 K. Za kurjavo in razsvetljavo 200 K. Potarine tajniku

2200 K. Izdatki za zbiranje članov 700 K. Skupno torej 18.100 K. Da je torej društvo moglo nabrati 12.584 K, moralo je samo plačati 18.100 K. *(Nár. Noviny).*

—b— **Liga staršev z mnogimi otroki.** Boj proti propadanju francoskega naroda je povzročil nastanek Lige staršev z mnogimi otroki. To društvo zahteva od države pomoči za one obitelji, katere imajo mnogo otrok. Ono zahteva, naj se rodbinam, v katerih je več nego 4 otrok, popustijo davki, sedmi otrok pa bi se naj vzgojil na državne stroške. Otrokom iz mnogobrojnih rodbin naj bodo v prvi vrsti dostopne ustanove in podpore. Nadalje zahteva, naj se kaznuje hišne gospodarje, ki nečejo v svojih hišah rodbin z mnogimi otroki. Složno s to ligo postopa društvo najemnikov iz delavstva. To društvo zahteva higijeniška stanovanja in obrambo proti povišanju hišne najemnine. Mesto Pariz naj bi zgradilo stanovanja za delavstvo tam, kjer so bile preje utrdbe. Za takšno stanovanje naj bi se plačevalo največ 320 frankov na leto. Ker je Francozov strah, da izginejo z zemeljskega površja, ni dvoma, da bodeta mesto in država zahteve dovolili.

** **V. I. Lamanskij**, slavni slavist, je nedavno praznoval osemdesetletnico. V letih 1862.—64. je potoval po slovanskih deželah in objavil o tem interesantno poročilo v „Otečestvenih Zapiskah“ l. 1864. V tem spisu je pozval Slovane, naj sprejmejo ruski jezik kot literaturni jezik vsega slavjanstva. Pozneje je obelodanil mnogo del o zgodovini slovanske literature. Vzgojil je celo šolo slavistov, ki poučujejo sedaj po ruskih vseučiliščih in duhovnih akademijah.

—b— **Plača in plačice.** Največjo plačo na Angleškem dobiva Kanterburški škof — 300.000 mark na leto. Londonski škof in Jorški nadškof imata samo po 200.000 M. Lordkancler ima samo 80.000 M., katere pa pomnožijo sodbeni dohodki na 120.000 M. Tako plača najbogatejša evropska država svoje najvišje uradnike.

Turška plača (ali ostaje dolžna) velikemu vezirju 265.600 M. na leto, ministru mornarice pa 336.000 M. Minister vnanjih poslov ima 176.000 in minister financ 156.000 M.

Privatne službe v Ameriki tudi niso brez pomena. Klinton Davis dobiva na leto kot direktor tvrdke I. S. Morgan 1.000.000 M. na leto. Dva predsednika zavarovalnih društev na Angleškem dobivata po 600.000 M., tretje društvo plača svojemu predsedniku samo 400.000 M.

Standardovo petrolejsko društvo plača svojemu predsedniku Donaldu 800.000 M. in potne troške, ko obiskuje izvore v Rusiji. Henrik Doner sprejema od neke tovarne za sladkor na leto 200.000 M.

Pismonoša med Cagle in Valderi na Aljaski dobiva za mesečno dvakratni poš od 900 km na leto 75.000 M., ali mora sami sam oskrbeti in sam hraniti sebe in svoje pse.

Delavec Daj v tovarni za jeklo v Pittsburgu dobiva na leto 84.000 M. Pravijo, da nihče na svetu ne zna tako dobre šine delati kakor ta delavec.

—l. **Prva poljska pedagoška knjiga** je izšla l. 1508 v Krakovu. Napisal jo je Erazem Gliener-Skrzetuski. Ohranil se je samo en izvod, ki se nahaja v knjižnici Ossolinjskih. Knjiga ima naslov „Knjiga o vzgoji otrok, zelo koristna in potrebna, iz katere morejo izčrpati starši potrebne nauke za vzgojo svojih otrok. Sedaj na novo sestavljena in z marljivostjo urejena.“

—l. **Prvi krematorij v Avstriji** so začeli staviti v Hebu. Tako si bo zažiganje mrtvecev našlo pot tudi v naše kraje.

Priloga. Današnji izdaji je priložen prospekt: Anton Novačan, „Naša vas“ II. del, katera knjiga je ravnokar izšla. Prijazen sprejem, katerega je našel že I. del, daje upanje, da nam nudi založna knjigarna lg. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Ljubljani z drugim delom te knjige nekako Velikonočno darilo. Knjiga stane broširana K 3, vezana K 450 in se dobi v vseh knjigarnah.